

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för språk och litteraturer
Nederländska

Wie was vermoord - en waarom?

Een vergelijking tussen *De eetclub* van Saskia Noort
en *De kroongetuige* van Maarten 't Hart

Sofia Recksén

Kandidatuppsats

HT-11

Handledare: Evie Coussé

Examinator: Mona Arfs

Samenvatting

De scriptie *Wie was vermoord - en waarom: een vergelijking tussen De eetclub van Saskia Noort en De kroongetuige van Maarten 't Hart* gaat over de definitie van het detectiveverhaal en het onderscheid tussen dit genre en andere romans, dat wil zeggen romans die geen detectiveverhalen zijn. In de scriptie worden de twee romans *De eetclub* en *De kroongetuige* met elkaar vergeleken om te bepalen als ze alletwee, één of geen van beiden een detectiveverhaal zijn. Door verschillende criteria te geven voor de definitie van het detectiveverhaal te geven en te onderzoeken in welke mate de twee romans deze criteria vervullen, heb ik geprobeerd vast te stellen of *De kroongetuige* of *De eetclub* een echt detectiveverhaal is. De criteria zijn onder andere een duidelijk gedefinieerde misdaad, een detective die niet tegelijkertijd de misdadiger is en de onthulling van de misdadiger. Het is het laatstgenoemde criterium dat van *De eetclub* een detectiveverhaal maakt en *De kroongetuige* niet. In *De eetclub* wordt de misdadiger onthuld. In *De kroongetuige* wordt de identiteit van de misdadiger niet onthuld. Volgens een van de criteria is de onthulling van de misdadiger noodzakelijk voor een echt detectiveverhaal.

Sammanfattning

Uppsatsen *Vem blev mördad – och varför: en jämförelse mellan Middagssällskapet av Saskia Noort och Kronvittnet av Maarten 't Hart* handlar om hur man definierar en detektivroman och skillnaden mellan denna genre och andra romaner, det vill säga romaner som inte är detektivromaner. I uppsatsen jämförs de två romanerna *Middagssällskapet* och *Kronvittnet* med varandra för att avgöra om båda, en eller ingen av dem är en detektivroman. Genom att använda olika kriterier för att definiera en detektivroman och undersöka i hur hög grad de två romanerna uppfyller dessa kriterier har jag försökt fastställa huruvida *Kronvittnet* och *Middagssällskapet* är äkta detektivromaner. Kriterierna är bland andra att det finns ett tydligt definierat brott, en detektiv som inte samtidigt är brottslingen och att brottslingen blir avslöjad. Det är det sistnämnda kriteriet som gör *Middagssällskapet* och inte *Kronvittnet* till en detektivroman. I *Middagssällskapet* blir brottslingen avslöjad. I *Kronvittnet* avslöjas inte brottslingens identitet. Enligt ett av kriterierna är avslöjandet av brottslingen nödvändig för en äkta detektivroman.

Inhoud

1. Inleiding en vraagstelling	3
1.1. Achtergrond.....	3
1.2. Doel.....	3
1.3. Hypothese.....	3
1.4. Terminologie.....	3
2. Methode en onderzoeksmateriaal.....	4
2.1. De handeling van Maarten 't Hart, <i>De kroongetuige</i>	4
2.1. De handeling van Saskia Noort, <i>De eetclub</i>	5
3. Theorie.....	6
3.1. Spanningscheppende vragen.....	6
3.2. Confrontatie tussen verschillende visies.....	7
3.3. De positie van de misdaad.....	7
3.4. Probleem en oplossing.....	8
3.5. Conflict tussen misdadiger en detective.....	8
3.6. Informatie over de misdaad.....	12
3.7. Motieven en geheimen	16
4. Verschillen tussen detectiveverhalen en andere romans.....	19
4.1. Plot.....	20
4.2. Mysterie.....	21
4.3. Spanning.....	22
4.4. Formules van het detectiveverhaal.....	23
4.5. Personages.....	23
4.6. Realisme.....	24
4.7. Maatschappelijke verschijnselen.....	25
4.8. Stijl.....	25
4.9. Thema.....	26
5. Resultaat.....	28
6. Conclusie en discussie.....	30
Literatuurlijst.....	32

1. Inleiding en vraagstelling

1.1. Achtergrond

Als liefhebber van detectiveverhalen heb ik verschillende romans van dit genre gelezen. Daardoor heb ik de opbouw van detectiveverhalen leren herkennen: een misdaad is gepleegd, de detective onderzoekt de omstandigheden rond de misdaad en ontdekt de oplossing. Deze opbouw heb ik in twee romans, *De eetclub* van Saskia Noort en *De kroongetuige* van Maarten't Hart, gevonden.

De reden waarom ik deze twee romans voor mijn scriptie gekozen heb, is dat *De eetclub* volgens de catalogus in de Zweedse openbare bibliotheken een detectiveverhaal is en *De kroongetuige* niet, ondanks het feit dat alletwee de romans misdaden bevatten. Zij zijn ook meer of minder op dezelfde manier opgebouwd, met een misdaad, een hoofdpersoonage (detective) die de details rond de misdaad onderzoekt en de oplossing vindt. In Nederlandse bibliotheken staat soms *De kroongetuige* onder detectiveverhalen, soms onder andere romans geplaatst. Hetzelfde geldt voor *De eetclub*. Als bibliothecaresse maar ook als lezer van detectiveverhalen vond ik de catalogisering in de bibliotheken tamelijk vreemd. Ik besloot daarom te onderzoeken of er iets is dat een detectiveverhaal van andere romans onderscheidt.

1.2. Doel

Het doel van de scriptie is te onderzoeken of men een detectiveverhaal, of detective, van een roman die een misdaad bevat, kan onderscheiden en wat het verschil in dat geval is. Het feit dat een roman over een misdaad gaat, betekent niet dat die roman automatisch als een detectiveverhaal beschouwd wordt. Maar het lijkt niet duidelijk te zijn waar de grens tussen een detectiveverhaal en een andere soort roman ligt. Ik ben daarom van plan te onderzoeken waarom de ene roman als een detectiveverhaal beschouwd wordt en de andere niet. Ik zal onderzoeken of één of beide van deze twee romans een detectiveverhaal is.

1.3. Hypothese

Mijn hypothese is dat het mogelijk is om een detectiveverhaal van andere soorten romans te onderscheiden doordat er bepaalde kenmerken zijn bij detectiveverhalen die men niet bij andere soorten romans vindt.

1.4. Terminologie

Een roman kan een misdaad bevatten zonder een detectiveverhaal genoemd te worden, terwijl een andere roman die ook over een misdaad gaat wel een detectiveverhaal genoemd wordt. Met andere woorden: wat maakt een roman al dan niet tot een detectiveverhaal? Het lijkt er niet alleen op te berusten dat er een misdaad in een bepaalde roman voorkomt. Ik zal hier de term "detectiveverhaal" gebruiken om verwarring te vermijden, in plaats van het woord "detective" dat soms ook voor dezelfde soort van literatuur gebruikt wordt. Korsten (2009:256) gebruikt het woord "detective", terwijl Luxemburg (1992:192) de term "detectiveverhaal" gebruikt. Ook de term "misdadroman" is gebruikelijk (bv. Appel en Den Tex:2008:13). Het zou mogelijk zijn de term "misdadroman" te gebruiken, omdat misdaden zo belangrijk zijn in zowel *De eetclub* als *De kroongetuige*. De term "detectiveverhaal" vooronderstelt volgens Symons (1979:7-8) dat een van de personages als een detective werkt en ik vind deze term beter dan "misdadroman" omdat er in beide romans detectives voorkomen, dat wil zeggen dat de hoofdpersonages op zoek

zijn naar de waarheid achter de misdaden. De uitdrukking "andere romans" die ik gebruik voor romans die geen detectiveverhalen zijn, is niet helemaal geslaagd, omdat romans die geen detectiverhalen zijn ook verschillende genres zoals science fiction of fantasy bevatten. Deze genres hebben bepaalde kenmerken die men nauwelijks in detectiveverhalen vindt. Aan de andere kant is het niet makkelijk een adequate en samenvattende term te vinden voor de romans die geen detectiveverhalen zijn. Daarom heb ik gekozen deze term te gebruiken om het verschil met het detectiveverhaal aan te geven.

2. Methode en onderzoeksmateriaal

Mijn methode is de twee romans *De eetclub* van Saskia Noort en *De kroongetuige* van Maarten 't Hart met elkaar te vergelijken om te onderzoeken of ze al dan niet een detectieverhaal genoemd kunnen worden. Door verschillende criteria uit eerder onderzoek (zie paragraaf 3) te gebruiken, zal ik proberen vast te stellen in welke mate ze al dan niet een detectiveverhaal zijn. In paragraaf 4 worden ook enkele andere dimensies van fictieve literatuur besproken (Appel en Den Tex).

Het is hier noodzakelijk een samenvatting van de twee onderzochte romans te geven omdat ik in het vervolg naar details uit de handeling zal verwijzen.

2.1. De handeling van Maarten 't Hart, *De kroongetuige*

Thomas Kuyper bezoekt veel bars samen met een jonge vrouw, Jenny Fortuyn, terwijl zijn vrouw Leonie op bezoek bij haar moeder is. Thomas en Jenny nemen afscheid nadat zij hem op een bruske manier afgewezen heeft. Op weg naar huis loopt Thomas langs Jenny's woonruimte om met haar te praten, maar het blijkt dat zij niet thuis is. Enige dagen later komen twee agenten naar het laboratorium waar Thomas werkt. Jenny blijkt spoorloos verdwenen te zijn en hij is de laatste persoon die haar gezien heeft.

Thomas wordt verdacht Jenny te hebben vermoord en haar lijk aan de ratten in het laboratorium te hebben gegeven. Haar paspoort ligt nog in haar woonruimte. Een van de agenten, Lambert, gelooft dat Thomas de waarheid zegt wanneer hij beweert dat hij Jenny na hun afscheid buiten een bar niet meer gezien heeft. Hij wil onderzoek doen om voor zijn baas Berkhout te bewijzen dat Thomas onschuldig is. Daarom gaat hij naar het huis van Thomas en Leonie en stelt zich als een collega van Thomas voor. Leonie die weer thuis is, wordt wantrouwig en doorziet Lambert. De politie vindt kort daarna bloedvlekken op de kleren die Thomas droeg de avond toen Jenny verdween. Daarom wordt Thomas verdacht iets met de verdwijning van Jenny te maken te hebben. Het blijkt later ook dat drugs gestolen zijn uit het laboratorium. Volgens een getuige die vlak bij het laboratorium woont, reed Thomas de avond toen Jenny verdween samen met een vrouw in een auto van het laboratorium weg. Een andere vrouw die ook in de buurt woont, beweert dat zij een man en een vrouw het laboratorium heeft zien verlaten. Thomas wordt in de gevangenis opgesloten.

Leonie gelooft niet dat Thomas een andere mens zou kunnen doodmaken en begint nasporingen te maken. Zij bezoekt Jenny's woonruimte, één van de bars en het vrouwenhuis dat Jenny bezocht heeft. Zij spreekt met Jenny's kamergenoot en met de mensen die vlak bij het laboratorium wonen. Het blijkt dat één van Jenny's vrienden, Robert, die jurist is, samen met zijn vrouw naar Zuid-Amerika gereisd is. Door een filmpje dat Thomas en zijn collega's gemaakt hebben, vindt Leonie de oplossing van het raadsel. Het filmpje

speelt zich af in het oude deel van het laboratorium, waar vaten met zeehoeien staan. De dieren zijn net zo groot als een mens en dat geeft Leonie het idee dat Jenny in zo een vat kan zitten. Zij bezoekt het oude deel van het laboratorium en ziet een dode vrouw in een vat zitten.

Thomas wordt in de rechtbank vrijgesproken. Samen met Leonie bezoekt hij het oude deel van het laboratorium. De dode vrouw wordt door de vrouw die vlak bij het laboratorium woont als haar buurvrouw en de vrouw van Jenny's vriend geïdentificeerd. Robert, de vriend van Jenny, heeft samen met Jenny het land verlaten. Het blijkt dat Jenny zich toegang tot het laboratorium verschafte door de sleutels van Thomas te stelen en na te laten maken. Dat gebeurde toen zij lunchten in een restaurant. Thomas wilde de lunch van Jenny betalen, maar dat wilde zij niet. Onder voorwendsel dat zij zelfstandig wilde zijn, drong zij erop aan zelf haar lunch betalen. Daarom leende Thomas haar zijn portemonnee, als een compromis. Jenny heeft op die manier van Thomas gebruik gemaakt, maar ook van Lambert. Hij was nuttig voor haar omdat hij bij de narcoticabrigade werkt. Op die manier had zij kennis van zijn activiteiten, iets wat nuttig was voor haar om te weten, omdat zij drugsgebruiker was. Het blijkt ook dat toen Thomas die avond op zoek was naar Jenny toen zij verdween haar het laboratorium zag verlaten. Maar dat heeft hij niet aan de politie gezegd, omdat hij er niet op rekende dat ze hem zouden geloven.

2.2. De handeling van Saskia Noort, *De eetclub*

Karen en Michel zijn met hun twee kinderen uit Amsterdam naar een dorpje verhuisd. Na een tijd van isolatie krijgt Karen contact met Hanneke die haar aan haar vriendinnen voorstelt. De vrouwen stichten al gauw een eetclub, waar zij om beurten elkaar uitnodigen om te eten. De families beginnen regelmatig met elkaar om te gaan. De mannen hebben zakenrelaties met elkaar. Simon, de man van Patricia, één van Karens vriendinnen, is een bedrijvig zakenman die geld in Michels televisiebedrijf investeert.

De gezellige omgang eindigt wanneer een van de mannen, Evert, in een brand sterft. De weduwe van Evert, Babette, woont intussen samen met haar kinderen bij Karen en Michel. Kort na Everts begrafenis wordt Hanneke zwaar gewond door een val van een balkon en sterft later tengevolge van haar verwondingen. Karen komt door Babette te weten dat Evert en Hanneke een relatie hebben gehad.

Babette is niet de enige die problemen heeft. Karen en Michel hebben problemen met hun huwelijk. Michel is zeer bezig met zijn bedrijf en moet iedere dag vroeg het huis verlaten. Karen en hij kunnen er niet over spreken zonder ruzie te maken. Wat ook de situatie verergert, is dat Karen Michel met Simon bedrogen heeft.

Na het verhoor van de politieagente Dorien Jager wordt Karen plotseling uit de vriendenkring uitgesloten. De vrienden geloven dat zij details over hen onthuld heeft en vertrouwen haar niet meer. Het blijkt dat er ook een conflict tussen Simon en Evert was. Bovendien is FIOD (fiscale inlichtingen en opsporingsdienst) sinds lang geïnteresseerd in de zaken van Simon. Omdat hij zaken samen met de andere mannen doet, zijn zij ook op grond daarvan bedreigd. Volgens Simon had Evert het geld van zijn compagnons in aandelen geïnvesteerd die later daalden en volgens Babette heeft dat tot een slechte geldsituatie voor het gezin geleid.

Bij toeval krijgt Karen uit de koffer van Simon een print van de mailcorrespondentie tussen Evert en Hanneke te pakken. Daaruit blijkt dat Evert hun relatie wilde beëindigen om zijn huwelijk bijeen te houden, ook al was hij niet meer gelukkig samen met Babette.

Karen maakt haar eigen nasporingen door de mailcorrespondentie van Hanneke te lezen. Maar wanneer zij voor de tweede keer Hannekes mailbox opendoet, blijkt dat iemand de mailcorrespondentie van Hanneke vernietigd heeft. In verband met Hannekes begrafenis ontmoet Karen weer Dorien Jager. Karen wil niet samenwerken met Dorien. Het blijkt dat Dorien om persoonlijke redenen een hekel heeft aan Simon omdat hij haar vader jaren geleden bedrogen heeft en hem op die manier naar het bankroet dreef. Dorien haalt Karen over te proberen nog printerafdrukken van Simon te stelen door een afspraak met hem te maken om elkaar in een hotel te ontmoeten. De politie is voorbereid uit te rukken als het noodzakelijk is.

Simon en Karen ontmoeten elkaar weer in een hotelkamer. Plotseling duikt Babette op en valt Karen aan met traangas, maar zij slaagt erin zichzelf te verdedigen en Babette te overmannen. Het blijkt dat Babette een relatie met Simon heeft. Zij vindt dat zij voor elkaar geschapen zijn en dat iedereen die op enige manier hun relatie verhindert, moet sterven. Karen slaagt erin de politie te bellen en zij komen haar helpen. Karen vertelt later alles aan Michel, die erkent dat de hele situatie gedeeltelijk ook zijn schuld is, omdat hij altijd zo bezig geweest is met zijn werk. Kort daarna geeft Simon in een interview met een tijdschrift zijn ex-compagnons de schuld van alle onregelmatigheden en beweert dat hij met de FIOD alles afgehandeld heeft.

3. Theorie

Ik zal nu de gebruikte criteria voor detectiveverhalen presenteren. Deze criteria zijn door Jan Luxemburg, F. W. Korsten, Julian Symons, John Dickson Carr en Richard Alewyn gedefinieerd. Deze auteurs bespreken wat men van een detectiveverhaal kan verwachten. Na de presentatie van de verschillende criteria van deze auteurs zal ik de romans aan de hand van ieder criterium vergelijken en onderzoeken in welke mate zij de criteria vervullen. De reden waarom ik de verschillende auteurs in de gekozen volgorde heb gepresenteerd, berust erop dat Symons, Luxemburg en Korsten in grote lijnen presenteren wat het detectiveverhaal definieert en Carr en Alewyn op een meer gedetailleerd manier de voorwaarden ervoor presenteren.

De criteria in mijn onderzoek zijn de volgende:

1. Spanningsscheppende vragen (Luxemburg)
2. Confrontatie tussen verschillende visies (Korsten)
3. De positie van de misdaad (Korsten)
4. Een gedefinieerd probleem dat opgelost moet worden (Symons)
5. Conflict tussen de dader en de detective (Carr)
6. Informatie over de misdaad (Alewyn)
7. Motieven en geheimen (Alewyn)

3.1. Spanningsscheppende vragen

Volgens Luxemburg is de spanning in een verhaal gebaseerd op vragen die niet meteen beantwoord moeten worden. Deze vragen worden niet altijd uitgesproken maar zijn door onverklaarbare gebeurtenissen en situaties opgeroepen. Er is spanning voor de lezer en voor de personages in de roman: ze willen allemaal het antwoord weten. Wanneer niemand voldoende informatie krijgt om de vraag te kunnen beantwoorden, ontstaat een raadsel, waarop het detectiveverhaal gebaseerd is, aldus Luxemburg (1992:191-192). Dit criterium van Luxemburg is belangrijk omdat het in het begin van een detectiveverhaal

niet duidelijk is wie de misdadiger is en hoe de misdaad gepleegd is. Het is de opdracht van een detective de waarheid te onthullen.

In *De kroongetuige* is het tot aan het einde onzeker of Thomas Jenny vermoord heeft of niet, zelfs Leonie begint aan zijn onschuld te twijfelen. Dat is ook het geval in *De eetclub* waar steeds meer vragen worden gesteld in de loop van het verhaal. Sommige vragen worden door de personages uitgesproken, bijvoorbeeld in Lamberts verhoor van Thomas in *De kroongetuige* en Dorien Jagers verhoor van Karen in *De eetclub*. Andere vragen kunnen door de lezer zelf uitgesproken worden, bijvoorbeeld de vraag of Thomas echt eerlijk is als hij zegt dat hij niet weet wat er met Jenny gebeurd is, of de vraag waar Babette zich bevond toen Hanneke van de balkon viel. Er zijn andere onverklaarbare situaties en gebeurtenissen, bijvoorbeeld de omstandigheden rond de brand en de val van Hanneke in *De eetclub*, net als de verdwijning van Jenny en de bloedvlekken op de kleren van Thomas in *De kroongetuige*. Op grond van de vragen die in zowel *De kroongetuige* als in *De eetclub* voorkomen is het mogelijk beide romans als detectieverhalen te beschouwen.

3.2. Confrontatie tussen verschillende visies

Volgens Korsten (2009:258) is de centrale vraag in een detectieverhaal wat een ik-figuur kan weten. Het gaat om “de confrontatie tussen verschillende visies op wat er werkelijk is gebeurd”. Dat is belangrijk, omdat de ik-figuur in het begin van een detectieverhaal niet weet wie de misdadiger is en wat het motief, de reden, van de misdaad is. Dus zijn veel oplossingen mogelijk. Wat de ik-figuur kan weten, berust op de informatie die hij of zij op verschillende manieren krijgt (Korsten 2009:258).

In *De eetclub* krijgt Karen informatie door wat zij hoort en ziet, wat zij door haar eigen onderzoek te weten komt. In *De kroongetuige* zijn zowel Thomas als Leonie om de beurt ik-figuur en verteller. Thomas weet wat er met Jenny gebeurd is en Leonie krijgt informatie door haar onderzoek, naast de informatie dat zij al heeft. Zij weet dat Thomas niet in een auto samen met Jenny van het laboratorium weg reed, omdat hij niet kan rijden en bovendien geen rijbewijs heeft. Zowel de personages in de romans als de lezer krijgen langzamerhand belangrijke informatie. Het feit dat zowel Karen als Leonie stap voor stap meer informatie krijgen is een argument voor het feit dat *De eetclub* en *De kroongetuige* detectieverhalen zijn.

Wat ook interessant is, is dat Korsten spreekt over een confrontatie tussen verschillende opvattingen over wat er echt gebeurd is. Dat vindt men in zowel *De kroongetuige* als in *De eetclub*. De hoofdpersonages in de romans - Karen en Leonie - hebben de functie van detectives. Zij onderzoeken de omstandigheden van verdwijning en dood omdat zij weigeren de vermeende waarheid te accepteren. Leonie weigert te geloven dat haar man Jenny heeft vermoord ondanks de mening van de politie. Karen weigert de gedachte te accepteren dat Hanneke zelfmoord zou hebben gepleegd. Zowel Leonie als Karen zijn amateurs.

3.3. De positie van de misdaad

Volgens Korsten (2009:256) is het detectieverhaal een genre waar de misdaad centraal staat, een misdaad die door een detective opgelost moet worden. In een detectieverhaal is de misdaad het belangrijkste deel van het verhaal.

Korstens bewering dat de misdaad in een detectiveverhaal centraal staat, klopt in het geval van *De kroongetuige*. Vanaf het begin ontstaan de vragen: Wat is er met Jenny gebeurd? Is zij vermoord? In *De eetclub* krijgen de sociale relaties echter net zo veel aandacht als de misdaden. Het is daarom niet alleen belangrijk te verklaren hoe de misdaden gepleegd waren maar ook waarom. De misdaden worden in beide romans opgelost, wat noodzakelijk in een detectiveverhaal is, zelfs als de misdadigers in *De kroongetuige* - Robert en Jenny - ontsnappen. Toch is de centrale positie van de misdaad in *De kroongetuige* een sterk argument om die roman als een detectieverhaal te beschouwen. De misdaden in *De eetclub* hebben niet dezelfde positie. Daar zijn de relaties tussen de personages net zo belangrijk, misschien belangrijker, dan de misdaad. Daarom is het mogelijk om *De eetclub* als een andere soort van roman dan een detectiveverhaal te beschouwen.

3.4. Probleem en oplossing

Volgens Symons (1979:7-8) is het moeilijk om te beslissen waar de grens voor een detectieverhaal ligt. Hij vindt echter dat twee voorwaarden noodzakelijk zijn om een roman een detectiveverhaal kunnen noemen: de roman moet een probleem presenteren en het probleem moet door een detective - amateuristisch of professioneel - opgelost worden.

Het is moeilijk iets tegen Symons criteria in te brengen. Een gepleegde moord kan als een soort van probleem beschouwd worden, dat wil zeggen, wie heeft het gedaan, waarom en hoe. Het probleem - de misdaad - wordt zowel in *De kroongetuige* als *De eetclub* gepresenteerd in de zin dat het als een moord gedefinieerd wordt. Een gepleegde misdaad is als een soort van probleem te beschouwen. Iemand moet de oplossing van het probleem vinden.

Het probleem - de misdaad - wordt in *De kroongetuige* gepresenteerd in de zin dat het als een moord gedefinieerd wordt. Het wordt vroeg duidelijk dat er iets verkeerd is: Jenny is plotseling verdwenen en blijft meer dan een week verdwenen. Zij logeert niet bij een van haar vrienden en haar paspoort ligt nog in haar woonruimte. Het is mogelijk dat zij vermoord is. In *De eetclub* wordt het probleem niet meteen als moord gedefinieerd. De dood van Evert lijkt eerst een ongeluk te zijn en er is geen reden om iets anders te denken. Het is pas in verband met Hannekes dood dat Karen begrijpt dat er iets mis is, maar zij vindt geen reden om het als het resultaat van een misdaad te beschouwen. Het is de politieagent Dorien Jager die haar tijdens het verhoor vraagt of zij het niet vreemd vindt dat twee personen uit haar vriendenkring kort na elkaar sterven (Noort 2004:77).

Het feit dat het probleem - de misdaad - zo vroeg en zo duidelijk in *De kroongetuige* gepresenteerd wordt, maakt het mogelijk die roman als een detectiveverhaal te beschouwen. Maar ook in *De eetclub* is het duidelijk dat er iets mis is, ook al is het niet van het begin af duidelijk dat Evert vermoord is. Dat geldt ook voor de vraag waarom Babette en haar kinderen aan het vuur konden ontsnappen en hij niet. Weliswaar wordt die vraag niet door Karen uitgesproken, maar het moet voor de lezer duidelijk zijn. Wat de oplossing van het probleem betreft vinden zowel Karen en Leonie tenminste gedeeltelijk de juiste oplossing, iets wat het mogelijk maakt zowel de *De eetclub* als *De kroongetuige* als detectiveverhalen te beschouwen.

3.5. Conflict tussen misdadiger en detective

Volgens Carr (2005:11-12) gaat het detectiveverhaal over een conflict tussen de misdadiger en de detective omdat de misdadiger op grond van een alibi, een ongewone methode van moord of door andere oorzaken aan ontdekking ontsnapt. De misdadiger wordt niet

eens verdacht totdat de detective zijn identiteit onthult door bewijzen die dan ook naar de lezer overgebracht zijn. Carr presenteert ook vier hoofdregels voor auteurs van detectiveverhalen:

1. De misdadiger mag nooit de detective zijn, of een andere persoon die de detective op een of andere manier helpt. De gedachten van de misdadiger mogen ook niet voor de lezer bekend zijn.
2. De misdadiger mag nooit serieus verdacht zijn voordat hij ontmaskerd wordt. Hij mag ook niet ontdekt of verdacht worden voordat zijn identiteit door de detective ontmaskerd wordt, met behulp van bewijzen die dan ook naar de lezer overgebracht zijn.
3. De misdaad mag maar door één persoon gepleegd worden. De moordenaar kan een medeplichtige hebben, maar meestal wordt het verhaal verknoeid als er twee of meer medeplichtigen zijn.
4. Het mag maar over één misdaad gaan. De auteur moet altijd de lezer informeren als iemand die verdwenen is ook vermoord is.

De eerste twee criteria van Carr zijn redelijk. Als men van het begin af weet wie de misdadiger is, bestaat er geen raadsel en volgens Luxemburg (1992:191-192) is het dus geen detectiveverhaal. Er is ook geen reden voor een detective die ook de misdadiger is om zijn of haar eigen misdaad op te helderen. Er is ook niet veel in te brengen tegen de twee andere criteria. Één moordenaar is genoeg en een detectiveverhaal zonder een misdaad is nauwelijks een detectiveverhaal.

Als men de criteria van Carr bekijkt, bevatten de twee romans zonder twijfel misdaden, namelijk moord en diefstal. Dat is een argument om zowel *De kroongetuige* als *De eetclub* als detectiveverhalen te beschouwen. De identiteit van de misdadiger is in beide gevallen niet onmogelijk te gissen is, ook al is het niet makkelijk. De lezer kan niet door de gedachten van de dader zijn of haar identiteit gissen, ook al krijgt de lezer misschien deze indruk in *De kroongetuige* wanneer de gedachten van Thomas weergegeven worden tijdens het bezoek van Lambert :

“Dat kan toch de man niet zijn die mij verdenkt van een moord, die het zelfs voor mogelijk houdt dat ik haar heb meegenomen naar mijn laboratorium waar ik een witte jas zou hebben aangetrokken, voor ik haar...nee, dat kan niet, zo’n een man zou je toch niet bij je thuis uitnodigen en zou zich ook niet laten uitnodigen.” (’t Hart 1983:47)

In het begin van *De eetclub* wordt er gesuggereerd dat Evert de brand waarin hij sterft, zelf veroorzaakt heeft. Hij denkt aan een gelukkigere periode in zijn leven, toen hij met Babette en zijn kinderen op vakantie waren:

“... Zo was het geweest /.../. En zo hoorde het te zijn. Dit gezin, bij elkaar, tot het bittere einde. Hij rook het vuur. /.../ Hij porde nog eens met een stok tussen de blokken hout. De vlammen laaiden op. Hij snoof en genoot van de geur van brandend hout. Dit was geluk, het ware geluk en zo zou het altijd moeten zijn.” (Noort 2004:8-9)

De gedachten van Thomas in *De kroongetuige* en Evert in *De eetclub* blijken niet de gedachten van de misdadiger te zijn. Dus is nog een criterium vervuld. Maar dat betekent nog niet dat *De kroongetuige* of *De eetclub* detectiveverhalen zijn: een detectiveverhaal moet nog drie criteria vervullen.

Bewijzen tegen de misdadigers vindt men in beide romans, ook al gaat het eerder over aanwijzingen dan over echte bewijzen zoals vingerafdrukken. Dit geldt in *De kroongetuige* vooral voor het lijk in het laboratorium dat door een buurvrouw als de vrouw van Robert geïdentificeerd wordt. Andere bewijzen zijn de getuigenis van Thomas en de witte laarzen die Jenny droeg op de avond toen zij verdween, om er even lang als de dode vrouw eruit te zien. In *De eetclub* is er ook eerder sprake van aanwijzingen dan van bewijzen. Evenwel zijn deze belangrijk. De sportwinkel van Evert zou overgenoemen worden door Simon en Ivo als er iets met Evert gebeurde. Evert is bovendien verzekerd.

Er zijn dus mensen die voordeel van zijn dood zouden hebben. Men zou ook met behulp van Everts gedachten in het begin van de roman kunnen gissen dat hij niet verantwoordelijk is voor de brand, omdat hij rooklucht ruikt voordat hij zijn bewustzijn verliest. Weliswaar zit hij bij een vuur, maar dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat hij de brand veroorzaakt heeft. Wat Babette in haar uitbarsting aan het eind van de roman vertelt, is meer een bekentenis dan bewijs. In de hotelkamer waar Karen en Simon elkaar ontmoet hebben, zegt zij dat zij en Simon samen horen en dat iedereen die deze eenheid op enig manier verhindert, moet verdwijnen:

“En niemand staat ons geluk nog in de weg, Simon!” (Noort 2004:233)

Babettes aanval op Karen en haar razernij als ze haar in dezelfde hotelkamer vindt die zij als "hun" kamer beschouwt, suggereert dat het voor haar niet vreemd is om geweld te gebruiken. Weliswaar is dat niet iets dat bewijst dat Babette schuldig is aan de moorden op Evert en Hanneke, ook al heeft zij een motief. Maar als Babette zegt dat Karen moet sterven en beschrijft hoe zij en Simon het kunnen doen, begrijpt zowel Karen als de lezer dat niemand anders de misdadiger kan zijn.

Het is gebleken dat noch Karen noch Leonie de misdadiger is. De lezer komt ook niet de gedachten van de misdadiger te weten, ook al lijkt het zo in *De eetclub*, wanneer Evert, vlak voor de brand dronken en ongelukkig aan de keukentafel zit te drinken.

Het is in beide romans moeilijk te weten wie de misdadiger is. Dat geldt zowel in *De eetclub* als in *De kroongetuige*. Men weet niet zeker of het Jenny of Robert is die de vrouw van Robert vermoord heeft, wat tot de vraag over medeplichtigen leidt. Het is ook niet makkelijk te weten wie de misdadiger is en wie medeplichtig is. De lezer komt niet te weten wie de vrouw van Robert gedood heeft en wie “alleen” de misdadiger geholpen heeft. Dat maakt het problematisch *De kroongetuige* als een detectiveverhaal te beschouwen. Volgens de bespreking van Carr (2005:11-12) lijkt de onthulling van de misdadiger een voorwaarde voor een detectiveverhaal te zijn. Het feit dat de identiteit van de misdadiger in *De kroongetuige* niet duidelijk vastgesteld wordt, maakt het mogelijk die roman als een andere soort roman dan een detectiveverhaal te beschouwen. Bovendien ontsnappen Jenny en Robert aan de politie door weg te reizen. Misschien is de bedoeling met *De kroongetuige* de lezer onzeker te maken, zodat hij of zij niet zeker weet wie de moordenaar is.

In *De eetclub* wordt meer gesuggereerd dan uitgesproken dat Babette de misdadiger is. Het is waarschijnlijk geen reden om Simon als de medeplichtige van Babette te beschouwen, slechts omdat zij een relatie hebben of, volgens Simon, hebben gehad. Het lijkt niet alsof hij haar geholpen heeft. Aan de andere kant doet Simon weinig om Babette te stoppen en het is duidelijk dat hij bang voor haar is. Er is ook niet noodzakelijkerwijs reden om Simon als verantwoordelijk voor de dood van Hanneke en Evert te zien, ook al zijn de mailtjes van Hanneke een bedreiging voor hem. Dus zou hij ook voordeel van haar dood

hebben. Simon is niet medeplichtig in de betekenis dat hij actief Babette helpt, maar dat betekent niet dat hij - of iemand anders die de waarheid weet maar erover zwijgt - onschuldig is. Er zijn binnen de vriendenkring belangen te beschermen. Ik zal in paragraaf 3.7. motieven verder bespreken.

Volgens Simon heeft Babette laten blijken dat zij de dood van Evert veroorzaakt heeft. Het is dan mogelijk haar om moord te verdenken. Later blijkt ook dat Babette de enige denkbare misdadiger is. Op grond daarvan is het mogelijk *De eetclub* als een detectiveverhaal te beschouwen.

Carr beweert dat het detectiveverhaal over een conflict tussen de detective en misdadiger gaat. Natuurlijk kan men over een conflict spreken omdat de detective de misdadiger wil onthullen en de misdadiger wil ontsnappen. Hoe en in welke mate zo'n conflict in de onderzochte romans bestaat, is niet eenvoudig uit te maken. In het geval van *De kroongetuige* zou men over een conflict tussen Leonie en de misdadiger, Jenny, of Robert, kunnen spreken maar het is niet een duidelijk conflict. Waarschijnlijk willen zij niet dat hun misdaad ontdekt wordt, maar zij proberen niet Leonie te verhinderen de waarheid te zoeken. In dit geval berust dat op het feit dat Jenny en Robert weggereisd zijn. Misschien kan men ook over een conflict tussen Leonie en de politie spreken omdat de agenten geloven dat Thomas Jenny vermoord heeft en Leonie ervan overtuigd is dat haar man zoiets nooit zou kunnen doen. Zij is twaalf jaar met Thomas getrouwd en kent hem beter dan de politie. Dat is voor hen geen bewijs:

“Mijn man kan dat niet gedaan hebben.”

“Mevrouw, dat verhaal horen wij altijd over echtgenoten en zoons.” (‘t Hart 1983:68)

De enige agent die de bewijsvoering van de politie in twijfel trekt, is Lambert. Hij is evenwel niet bereid om het helemaal uit te sluiten.

Ook in *De eetclub* zijn er conflicten. Men kan vooral van twee conflicten spreken. Er is een conflict tussen Karen en Babette die natuurlijk niet wil dat iemand ontdekt wat zij gedaan heeft en wat zij doet. Het tweede conflict gaat over de relaties tussen Karen en haar vrienden. De nasporingen rond de omstandigheden van Hannekes dood zijn voor veel leden van de vriendenkring gevaarlijk. Deze nasporingen zouden de onregelmatigheden van de zaken van Simon en de andere mannen binnen de vriendenkring, waaronder Michel, kunnen onthullen. Michel is bang dat de financiële steun van Simon zou eindigen als zijn zaken de aandacht van de politie zouden trekken. De vrouwen voelen zich bedreigd en na het politieverhoor behandelen ze Karen met wantrouwen, omdat Dorien Jager beweerd heeft dat zij meer details over haar vriendenkring onthuld heeft dan zij eigenlijk heeft gedaan.

De criteria van Carr (2005:11-12) en de criteria van Symons (1979:7-8) vallen samen wat verdenkingen tegen de misdadigers betreft. In *De kroongetuige* ontsnappen de misdadigers aan verdenking en ontdekking omdat Jenny door de politie en haar vrienden in het vrouwenhuis als slachtoffer beschouwd wordt. Robert bevindt zich tot het eind in de periferie. Het is Thomas die verdacht wordt en er wordt ook gesuggereerd dat hij Jenny vermoord zou kunnen hebben (‘t Hart 1983:47). Bovendien komen veel details naar voren die hem verdacht maken. Meuldijk, een agent, verklaart:

“... er is iemand verdwenen en op de kleding van diegene die haar voor het laatst gezien heeft, worden bloedvlekken gevonden.” (‘t Hart 1983:198)

Het feit dat de echte misdadiger - Jenny of Robert - voor het eind niet serieus verdacht wordt, is een argument om *De kroongetuige* als een detectiveverhaal te beschouwen.

In *De eetclub* wordt ook Babette op grond van Everts zenuwinzinking en de slechte financiële situatie die door zijn slechte zaakvoering veroorzaakt is als slachtoffer beschouwd. Er bestaat geen echte redenen om haar van moord te verdenken. Daaraantegen zijn de omstandigheden rond haar vreemd. Zij staat plotseling voor Karens huisdeur en later in haar keuken. Bovendien wil ineens Angela, één van Karens vriendinnen, niet dat Babette en haar kinderen bij haar en haar man Kees logeren na Everts dood. Volgens Angela is het Kees die het niet wil, omdat hij het beu is haar thuis te hebben, maar later blijkt dat Kees vreemd ging met Babette toen Angela in het ziekenhuis opgenomen was voor een operatie. Het wordt duidelijk voor zowel Karen als de lezer dat niet alles is zoals het lijkt te zijn. Angela verklaart later ook aan Karen dat zij loog over de reden waarom zij niet Babette bij haar liet logeren. Zij wilde niet dat iedereen in de buurt te weten zouden komen wat aan de hand was. Het feit dat Babette samen met haar kinderen aan de brand konden ontsnappen en Evert niet, lijkt niemand vreemd te vinden. Dus verdenkt niemand haar ervan er verantwoordelijk voor te zijn. Er is geen reden voor om Babette van iets erger dan echtbreuk te verdenken. Het feit dat zij plotseling opduikt, kan vreemd lijken maar dat betekent niet dat zij een misdadiger is. Misschien kan de lezer iets verdenken omdat enkel Evert in de brand stierf maar het is pas aan het eind dat de lezer de identiteit van de misdadiger te weten komt. Dus is het mogelijk *De eetclub* een detectiveverhaal te noemen.

3.6. Informatie over de misdaad

De criteria van Alewyn lijken op de criteria van Luxemburg (1992:191). De criteria van Alewyn zijn interessant, omdat ze in detail de opbouw van het detectiveverhaal beschrijven. Dat geldt bijvoorbeeld voor de romans van Agatha Christie waar de detective aan het eind het mysterie voor alle personages en voor de lezer onthult. Alewyn presenteert de belangrijkste voorwaarden van een detectiveverhaal: misdaad, motief, mogelijke moordenaars, de rol van de detective, leidraden en oplossing.

Volgens Alewyn gaat een detectiveverhaal over hoe een misdaad gepleegd is (Alewyn 1995:160). In zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* is dit belangrijk, maar er zijn ook verschillen tussen deze romans. In *De eetclub* is het in het begin niet duidelijk dat het überhaupt over misdaden gaat. Zowel de brand waarin Evert sterft als de val van Hanneke lijken eerst ongelukken te zijn. Als het blijkt dat het over misdaden gaat, kan zowel de lezer als de verteller, Karen, tenminste gissen hoe de misdaden gepleegd werden. Er wordt namelijk niet duidelijk onthuld hoe Evert en Hanneke vermoord werden. Dat is een argument om *De eetclub* als detectiveverhaal te beschouwen. In *De kroongetuige* wordt het van het begin af duidelijk dat de verdwijning van Jenny een moord kan zijn en daar is ook die ontdekking belangrijker dan in *De eetclub*, omdat het blijkt dat niet Jenny, maar de vrouw van Robert, Jenny's minnaar, vermoord is. De lezer komt niet precies te weten hoe de dode vrouw in het laboratorium vermoord is, maar wel dat het waarschijnlijk daar gebeurd is, en dat zij daarna in één van de vaten bij de zeekeoien terecht kwam. Dat maakt het problematisch om *De kroongetuige* als een detectiveverhaal te beschouwen.

In het begin weet de lezer volgens Alewyn (1995:161) niets maar de schrijver alles. De verschillende stadia van het verhaal worden niet tegelijkertijd maar in een geplande volgorde onthuld, zodat de lezer langzamerhand te weten komt wat hij of zij in de begin helemaal niet wist. Maar de schrijver moet ook, door informatie te onthouden, vermijden dat de lezer vóór het eind van de roman begrijpt wie de moordenaar is (Alewyn

1995:162). Alewyn zegt dat de schrijver informatie onthoudt door vreemde gebeurtenissen niet voor de lezer te verklaren, bijvoorbeeld waarom iemand vermoord is. Op die manier wordt de lezer nieuwsgierig en probeert zelf de juiste oplossing te vinden. Volgens Alewyn (1995:263) is een moord een resultaat zonder een duidelijke oorzaak.

Alewyn meent dat een geheim een feit is dat tot vragen leidt die niet meteen beantwoord kunnen worden. Was het een moord, wie is de misdadiger, wanneer is de moord gepleegd en waarom? Bovendien leiden de antwoorden tot nieuwe vragen. Hoe meer de lezer te weten komt, hoe meer hij of zij wil weten. Volgens Alewyn zijn er langzamerhand meer antwoorden dan vragen. Aan het eind worden alle vragen beantwoord, vooral de belangrijkste vraag: wie de misdadiger is. Het detectiveverhaal is door vragen en antwoorden opgebouwd (Alewyn 1995:165).

Als men *De kroongetuige* beschouwt, is het enige wat men zeker weet dat Jenny verdwenen is, en dat leidt tot vragen. Wat is er met haar gebeurd, nu zij niet thuis is en haar paspoort niet weg is? Van wie komen de bloedvlekken op Thomas' kleren? Waarom hebben die ratten in het laboratorium geen honger? Hoe meer Leonie - en de lezer - te weten komt, hoe meer nieuwe vragen er ontstaan, bijvoorbeeld wie de vrouw in het laboratorium is.

In *De eetclub* onstonden er aan het begin helemaal geen vragen. De dood van Evert wordt als een ongeluk beschouwd. Langzamerhand komen de vragen, vooral rond de val van Hanneke. Viel zij echt van het balkon, was zij gesprongen of was zij geduwd? Als zij geduwd was, waarom zou iemand zoiets doen? Als Karen haar nasporingen begint, komt zij meer en meer te weten. Met de nieuwe kennis komen nieuwe vragen. Waarom had Simon prints van de mailcorrespondentie tussen Evert en Hanneke in zijn koffer? Waarom was de mailcorrespondentie uit Hannekes computer vernietigd en wie heeft het gedaan?

In zowel *De kroongetuige* als *De eetclub* zijn er vragen die stap voor stap beantwoord worden, hoewel niet alle. Dat is wat men van een detectiveverhaal kan verwachten. Toch is er een onderscheid tussen *De kroongetuige* en *De eetclub* die ik belangrijk vind. Ik heb in de vorige paragraaf getoond dat in *De kroongetuige* niet de vraag over de identiteit van de misdadiger beantwoord wordt. Dat lijkt voor zowel Alewyn als Carr (2005:11-12) een van de belangrijkste eisen die men aan een detectiveverhaal kan stellen. Daarom is het redelijk te beweren dat *De kroongetuige* geen detectiveverhaal is. Wat *De eetclub* betreft wordt de identiteit van de misdadiger onthuld, ook al wordt het meer gesuggereerd dan uitgesproken. Dat zou kunnen betekenen dat *De eetclub* een detectiveverhaal is en *De kroongetuige* niet.

Alewyn vindt dat de schrijver niet meer informatie aan de lezer mag geven dan de hoofdpersonages krijgen, omdat de bedoeling van het detectiveverhaal is de lezer nieuwsgierig te maken. Aangezien de lezer niet zelf nasporingen kan doen, iets wat volgens Alewyn ook voor de hoofdpersonages geldt, is een plaatsvervanger noodzakelijk. Een plaatsvervanger kan een of meer personages zijn die het slachtoffer van een moord kenden. Volgens Alewyn doen mensen, die vinden dat een familielid of kennis bedreigd wordt, nasporingen. Deze hoofdpersonages kunnen echter ook verdacht worden, omdat zij door hun interesses en sympathieën iets met het verloop van gebeurtenissen te maken kunnen hebben. Bovendien weten zij veel dat zij verkiezen te verzwijgen. Daarom is een buitenstaander meer geschikt voor de opdracht als plaatsvervanger. Een buitenstaander zijn kan vragen zonder vooropgezette gedachten stellen. Voor die opdracht is de detective de juiste persoon. Volgens Alewyn is de functie als detective de enige functie van dat personage (Alewyn 1995:167). De detective komt van buiten en kent dus niemand in de kring rond

de vermoorde persoon (1995:167). Vooral kent hij niet het slachtoffer of de misdadiger. Behalve de lezer is de detective de enige die van het begin af niets weet, maar hij weet aan de andere kant aan het eind meer dan de andere personages - behalve de misdadiger. Zowel de lezer als de detective krijgen steeds meer informatie. Aan het eind onthult de detective de misdadiger. Maar dat betekent volgens Alewyn niet dat de detective als een held beschouwd moet worden; hij blijft een buitenstaander. Als zijn opdracht tot een einde gebracht is, verlaat hij de plaats van het misdrijf om nieuwe onderzoeken ergens anders te doen. Volgens Alewyn is niet alleen de opdracht als plaatsvervanger de enige functie van de detective: de detective zelf is ook een functie. Zijn of haar opdracht is vragen te stellen en antwoorden te vinden. De andere personages zijn aanwezig omdat zij geheimen hebben, de detective heeft geen geheimen (Alewyn 1995:168)

Volgens Alewyn moet de detective een buitenstaander zijn, dus noch Karen noch Leonie zijn geschikt voor de rol als detective, omdat Karen het slachtoffer kent en Leonie de verdachte persoon kent. Zij hebben, zoals de andere personages, interesses en sympathieën. Het feit dat Karen beide slachtoffers, Hanneke en Evert, kent en Leonie getrouwd is met de man die van moord verdacht wordt, maakt hen niet geschikt voor de rol als detectives. Zij kunnen dus niet slechts detectives zijn die hun werk doen en daarna weggaan. In *De eetclub* heeft ook Karen een geheim, namelijk dat zij vreemd is gegaan met een man binnen de vriendenkring.

Ik ben het eens met Alewyn dat de detective het best een buitenstaander is omdat hij of zij dan geen eigen belangen heeft. In *De eetclub* is Karen echter de enige die nasporingen kan doen omdat zij tot de vriendenkring hoort. Haar vrienden willen buitenstaanders zoals de politie het liefst op een afstand houden en zouden daarom geen informatie aan een andere detective willen geven. Ivo, de man van Hanneke, drukt zijn mening uit toen hij na Hannekes ongeluk samen met Karen in het ziekenhuis zit. Als Karen zegt dat het de opdracht van de politie is de omstandigheden rond het ongeluk op te helderen, antwoordt Ivo:

“Ze smullen hiervan. Ik zie de afgunst en de haat in hun ogen. Eindelijk kunnen we een rijke klootzak naaien, dat hoor ik ze denken...” (Noort 2004:104)

In *De kroongetuige* zou Lambert de rol als detective kunnen spelen, omdat hij er niet van overtuigd is dat Thomas schuldig is. Leonie heeft haar persoonlijke redenen om te geloven dat haar man onschuldig is. Maar omdat Thomas weigert aan de politie te vertellen wat hij weet, moet Leonie de antwoorden zoeken. Zowel Karen als Leonie volbrengen hun opdracht in dat opzicht dat zij de antwoorden van de vragen zoeken en de juiste oplossing vinden, ook al komt Karen bij toeval te weten wie de misdadiger is, wanneer Babette naar het hotel komt waar Karen en Simon zitten. Omdat Karen en Leonie de mensen kennen die op een of andere manier iets met de misdaad te maken hebben, slachtoffer of de verdachte persoon, kunnen zij niet alleen als detectives functioneren, ondanks Alewyns bewering. Zij hebben ook een private rol, als echtgenoot of vriendin. Zij worden ook niet als helden na de oplossing beschouwd, vooral niet Karen. Zij werd na het ongeluk van Hanneke uitgesloten uit de vriendenkring en het feit dat zij Babette als een moordenaar onthult, verbetert nauwelijks haar status. Wanneer Patricia en Angela aan het eind van *De eetclub* Karen zien, doen zij alsof zij haar helemaal niet gezien hebben. Leonie krijgt echter een beetje respect van Lambert omdat zij de oplossing van de mysterie van Jenny's verdwijning ontdekt heeft. Het feit dat noch Karen noch Leonie buitenstaanders zijn, zou kunnen betekenen dat noch *De eetclub* noch *De kroongetuige* detectiveverhalen zijn.

Alewyn zegt dat het onderzoek van de detective niet noodzakelijkerwijs rechtstreeks naar de oplossing leidt, op grond van incomplete informatie en verkeerde sporen, bijvoorbeeld een onschuldig personage dat verdacht wordt. Het detectiveverhaal gaat volgens Alewyn over unieke personen, omstandigheden en gebeurtenissen. De detective moet vragen stellen om informatie te krijgen. Er zijn leidraden die belangrijker zijn dan andere (Alewyn 1995:169). Zulke details, of leidraden, zijn uitzonderingen van een normaal toestand, zij zijn tekens dat er iets mis is. Omdat zij in verband met een misdaad voorkomen, hebben zij een bepaalde betekenis (Alewyn 1995:170). Zij veranderen zelfs de hele visie op de wereld voor de personages van het detectiveverhaal. Zo een verandering maakt ook de relaties slechter tussen de mensen onder wie een misdaad gepleegd is (Alewyn 1995:171).

Zowel Karen als Leonie hebben problemen om informatie te krijgen, vooral Karen. Geen van haar vrienden wil zeggen wat zij over de omstandigheden rond Hannekes dood weten en de informatie die de mailcorrespondentie in Hannekes computer zou kunnen geven, wordt vernietigd. Leonie heeft niet zulke problemen, niemand probeert haar te verhinderen de waarheid te zoeken, maar de informatie die zij krijgt, is soms verkeerd. Als zij de oude vrouw bezoekt die vlak bij het laboratorium woont, zegt de verwarde vrouw dat het sneeuwde de avond toen zij een man en een vrouw uit het laboratorium zag komen ('t Hart 1983:111). Als dat klopt is het niet zoals Leonie geloofde, dat Jenny samen met haar minnaar Robert naar Zuid-Amerika gereisd is, omdat Jenny aan het eind van juli verdween. Het blijkt later dat wat de vrouw als sneeuw opvatte geen sneeuw was maar populierenpluis dat naar beneden viel ('t Hart 1983:194). Een ander dwaalspoor zijn de witte laarsjes met de hoge hakken die Jenny droeg toen zij verdween. Thomas schrijft in een brief aan Leonie toen hij in gevangenis zit dat hij op grond van die laarsjes niet geloofde dat Jenny van plan was om weg te reizen, omdat zulke laarsjes niet praktisch zouden zijn ('t Hart 1983:77). Het feit dat Thomas tot aan het eind weigert te vertellen wat hij weet, maakt natuurlijk de situatie niet beter voor hem.

Toch krijgen zowel Karen als Leonie langzamerhand de juiste informatie door de leidraden of sporen. In *De eetclub* zijn er tamelijk weinig sporen die duidelijk tonen dat er iets mis is. Zo een spoor is echter de print van de mailcorrespondentie tussen Evert en Hanneke die Karen in Simons koffer vindt. In *De kroongetuige* zijn er meer sporen. Een spoor is bijvoorbeeld Jenny's lange zwarte nagels die zij afgeknipt had voor zij verdween, ondanks het feit dat zij er zo trots op was ('t Hart 1983:77). Een andere spoor is wat Leonie bij haar bezoek in Jenny's woonruimte vindt. Daar vindt zij een kopje waarin de theebladeren dezelfde configuratie vormen als in het kopje thee dat Lambert thuis bij haar en Thomas gedronken heeft ('t Hart 1983:102). Volgens Leonie is het beeld dat theebladeren in een kopje vormen iets individueels. Nog een leidraad zijn de grote vaten, "soms manhoog", in het laboratorium. Thomas heeft Jenny het oude deel van het laboratorium laten zien, waar er geraamten en dieren in vaten zitten ('t Hart 1983:67). Iets dat later een grote betekenis krijgt, is dat Thomas Jenny zijn portemonnee liet meenemen om haar lunch zelf te betalen, omdat zij dat wilde, iets dat slechts een voorwendsel was om de sleutel te kunnen nemen en te laten namaken. Het blijkt later dat Jenny de sleutels naar het laboratorium uit zijn portemonnee nam toen zij haar lunch betaalde ('t Hart 1983:74).

Het feit is dat zowel Karen als Leonie, ondanks alle problemen om de juiste informatie te vinden, erin slagen de oplossing te vinden. Daarom is er reden om zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* detectiveverhalen te noemen.

Volgens Alewyn wordt een misdaad in een detectiveverhaal binnen een gesloten kring van mensen gepleegd (Alewyn 1995:171). Zij kunnen inwoners in een dorp, collega's op een werkplaats of passagiers op een schip zijn. Zij zijn mensen die geloven dat zij elkaar kennen en op dezelfde plaats aanwezig zijn. Van het begin af is het duidelijk dat niemand de plaats kon verlaten zonder ontdekt te worden nadat de moord gepleegd was. De misdadiger moet dus tot de kring van bekende mensen horen. Het aantal verdachte personages moet volgens Alewyn beperkt zijn, zodat het personage die de opdracht als detective heeft en de lezer onderzoek kunnen doen. De dader moet ook bekend zijn, onder zowel de andere personages als voor de lezer. Op grond van het feit dat de dader tot de gesloten kring hoort verdenken allen elkaar. Totdat de dader onthuld wordt, is iedereen verdacht (Alewyn 1995: 172).

Zo'n gesloten kring als Alewyn noemt, vindt men in *De eetclub* die zich in een dorp en vooral binnen een vriendenkring afspeelt. Inderdaad blijkt ook dat een persoon binnen de vriendenkring de misdadiger is. Het is anders in *De kroongetuige* die zich in een stad afspeelt en waar de relaties tussen de mensen ook anders zijn dan in *De eetclub*. In *De kroongetuige* zijn de hoofdpersonages met elkaar door een enkele oorzaak verenigd: de verdwijning van Jenny. Dat is een argument om *De kroongetuige* minder dan *De eetclub* als een klassiek detectiveverhaal te zien.

3.7. Motieven en geheimen

Volgens Alewyn is een van de eerste vragen die gesteld moeten worden, wat het motief is, dat wil zeggen, wie had een reden om het slachtoffer dood te maken. Een erfenis kan een reden zijn, een andere dat het slachtoffer iets wist dat de misdadiger verborgen wil houden. De reden van de misdaad heeft vaak verband met iets uit het verleden (Alewyn 1995:173). Maar er zijn ook andere motieven, nieuwe geheimen, zoals verboden liefde, haat, jaloezie, verborgen wensen en wraakgevoelens. Alle personages zijn echter niet verdacht, zij hebben bovendien allemaal geheimen die zij willen verbergen. Door het onderzoek wordt ieder geheim langzamerhand onthuld. Alle geheimen hebben verband met elkaar, zodat de onthulling van een geheim tot de onthulling van een ander leidt. Zelfs als deze geheimen motieven voor een moord zouden kunnen zijn, is dit feit volgens Alewyn (1995:174) zelden de oplossing.

In *De eetclub* hebben sommige geheimen verband met elkaar, andere niet. Het blijkt bijvoorbeeld dat Everts dood verband houdt met de zaken van Simon. Simon vertelt aan Karen over hun zaken met de voedingssupplementen die officieel uit Zwitserland maar eigenlijk uit Zuid-Amerika kwamen. Maar het was slechts Everts naam die onder alle contracten en op de Zwitserse rekening stond, terwijl Simon alleen een stille vennoot was. Ivo, die verantwoordig is voor de boekhouding en alle contracten, liep ook een groot risico als alles onthuld zou worden (Noort 2004:229-230). Andere geheimen, zoals Karens relatie met Simon, hebben daar geen verband mee. In *De eetclub* zijn de sociale relaties, hypocrisie en leugens net zo belangrijk als de misdaden. In de vriendenkring van Karen en Michel is heel weinig zoals het schijnt te zijn. Vooral zijn wat de mensen zeggen en wat zij doen, twee verschillende dingen. Een van de personages die de heersende geest in *De eetclub* belichaamt is Simon. Hij is onder zijn vrienden bekend als een prettig gezelschapsmens maar ook als een ruwe zakenman, iets wat Michel kan bevestigen. Hij spreekt na Everts dood met Karen en Michel over het belang van vriendschap terwijl hij avances bij Karen maakt. Wat kenmerkend is voor de nieuwe vrienden van Karen en Michel is de behoefte om een mooi façade te laten zien en buitenstaanders op een afstand te houden. Het is juist in zo'n omgeving dat een persoon zoals Babette ongestoord werk-

zaam kan zijn. De onwil of onvermogen van haar vrienden om te zien wat zij niet willen zien, past haar doelen. Die enige die weigert te doen alsof alles goed is, is Hanneke, die graag haar opinie zegt, wat zowel letterlijk als figuurlijk tot haar val leidt. Hanneke wordt door de anderen, behalve Karen, als een lastige persoon beschouwd, op grond van haar eerlijkheid in een omgeving waar eerlijkheid geen hoge status heeft.

In *De kroongetuige* zijn er ook geheimen. Thomas wil voor Leonie geheim houden dat hij met Jenny uitgegaan was terwijl zij bij haar moeder op bezoek was en Lambert wil niet onthullen dat hij bij Jenny thuis geweest is. Het grootste geheim was natuurlijk de moord op de vrouw van Robert, iets wat een geheim tot aan het eind bleef. Het is ook aan het eind dat er onthuld wordt dat Thomas Jenny het laboratorium zag verlaten. Ook in *De kroongetuige* hebben geheimen verband met problematische relaties, vooral de relatie tussen Thomas en Leonie. Leonie verdenkt Thomas ervan dat hij ontrouw geweest is en vraagt hem of hij met een andere vrouw uitgegaan is terwijl zij bij haar moeder op bezoek was. Toch schijnt hun relatie beter door het mysterie met Jenny's verdwijning te worden, ondanks de vreselijke omstandigheden. In tegenstelling tot veel van de personages in *De eetclub* zijn Thomas en Leonie eerlijk tegenover elkaar. Thomas is eerlijk omdat hij weet dat hij niet tegen Leonie kan liegen en Leonie omdat zij geen reden ziet om oneerlijk te zijn. Leonie is bijna door de hele roman heen ervan overtuigd dat Thomas onschuldig is en hij kan blijven hopen omdat hij ervan overtuigd is dat zij denkt dat hij onschuldig is. Zij is geërgerd door de aandacht van de politie, maar in haar geval berust dat erop dat zij overtuigd is van de onschuld van Thomas en de theorieën van de politie onwaarschijnlijk vindt. Leonie vraagt zichzelf ook af of het mogelijk is dat haar man een ander mens zou kunnen doden. Zij is begonnen zich af te vragen of zij hem echt kent, de man met wie zij twaalf jaar getrouwd is. Zij moet de oplossing vinden, zelfs als de waarheid zou zijn dat Thomas Jenny vermoord heeft.

In een detectiveverhaal is niemand wat hij of zij schijnt te zijn (Alewyn 1995:174). Het onderzoek onthult geheimen die zonder de misdaad verborgen zouden blijven. De geheimen maken de opdracht van de detective moeilijk omdat de personen van wie hij of zij afhankelijk is voor de nodige informatie niet de waarheid zeggen omdat zij zichzelf of iemand anders willen beschermen. In tegenstelling tot het geheim van de moord, dat niemand behalve de moordenaar kent, kennen de personages elkaars geheimen. Dat kan gevaarlijk zijn omdat de moordenaar nog een mens kan doden om zijn geheim verborgen te houden (Alewyn 1995:175). Alle personages zijn bang voor de moordenaar maar ook dat hun geheimen ontdekt zullen worden en op grond daarvan vertrouwen zij elkaar niet. Wanneer de misdadiger ontdekt wordt, hoeven zij niet meer bang te zijn, omdat de opdracht van de detective nu voltooid is en zij aan zijn aandacht ontsnappen. De misdadiger krijgt de schuld en ze kunnen allemaal naar hun gewone leven terugkeren. Maar hun leven is niet meer hetzelfde, iets is door de misdaad definitief veranderd (Alewyn 1995:176).

In *De eetclub* wordt het duidelijk hoe gevaarlijk het kan zijn om geheimen van andere mensen te weten. Het is waarschijnlijk dat wat Evert en Hanneke weten dat tot hun dood leidt. In *De kroongetuige* schijnen niet zulke bedreigingen te bestaan, ook al zijn er geheimen die de misdadigers verborgen willen houden. Weliswaar is het moeilijk voor Leonie om de waarheid te vinden, maar zij wordt niet bedreigd op grond van haar nasporingen.

Het motief voor de moorden in *De eetclub* is gecompliceerd. Simon en zijn compagnons willen natuurlijk hun louche zaken verborgen houden maar deze blijken niet het motief

om Evert te vermoorden te zijn, zelfs als zij voordelen uit zijn dood kunnen halen. Zij zijn namelijk van plan om hem de schuld te geven als de politie zou ontdekken wat zij hebben gedaan. Maar er is iemand die haar eigen motief heeft om Evert te vermoorden, namelijk Babette. Zij wil met Simon leven en accepteert niet dat iemand, bijvoorbeeld Evert, tussen hen staat. Het is ook mogelijk dat zij Evert om het leven gebracht heeft omdat hij haar kent en begrijpt dat er iets met haar mis is. Dus zou haar reden om hem dood te maken kunnen zijn dat zij wil verhinderen dat iemand het te weten komt. Misschien lijkt het voor haar redelijk zichzelf te beschermen tegen verdenkingen van psychische problemen in een omgeving waar het aanzien zo grote betekenis heeft. Misschien is zij bang dat Evert haar toestand voor de anderen zal onthullen. De manier waarop de andere mannen in de vriendenkring Evert na zijn zenuwinzinking behandelen, tonen hun instelling tegen hem. Zij vinden zijn gedrag vreemd en beschouwen hem meer of minder als verloren (Noort 2004:116-117), iets wat Kees uitdrukt als:

“*You win some, you lose some.*” (Noort 2004:117)

Babette wil waarschijnlijk een dergelijk oordeel over haarzelf vermijden. Zij wil haar plaats binnen de vriendenkring houden en daarom moet volgens haar Evert weg. Haar reden om Hanneke te doden is ook meer gesuggereerd dan uitgesproken. Babette is waarschijnlijk bang dat Hanneke alles over haar weet en vooral kan vertellen, omdat Hanneke ervoor bekend staat om eerlijk te zijn. Dat zou de verklaring kunnen zijn waarom de mailcorrespondentie tussen Evert en Hanneke in Hannekes computer vernietigd blijkt te zijn als Karen probeert meer informatie over haar te zoeken. Babette had de mailcorrespondentie tussen Hanneke en Evert gevonden, waarin Evert over de relatie tussen Simon en Babette geschreven heeft. Daar was ook de informatie over de problemen die Evert en Simon met de FIOD hadden. In haar mailtjes koos Hanneke partij voor Evert tegen Simon en Babette. Bovendien dreigde Hanneke naar de politie te gaan. Eigenlijk was het Evert die reden had om bang te zijn voor de FIOD, Simon niet.

Simon weet niet zeker dat Babette de dood van Hanneke veroorzaakt heeft, maar hij twijfelt er niet aan dat zij zoiets zou kunnen doen. Simon kent waarschijnlijk de plannen die Babette voor hun beiden heeft, maar in zijn plannen voor de toekomst is er nauwelijks plaats voor haar. Hij wil bij Patricia blijven en zijn gezin bijhouden.

“Bij mij staat altijd als een paal boven water dat ik Patricia nooit zal verlaten. Wat er ook gebeurt. Mijn kids groeien op met een vader en een moeder en al is het één groot toneelspel, het is altijd nog beter dan een gebroken gezin. Daar is nog nooit iemand gelukkiger van geworden.” (Noort 2004:150)

Het is opmerkelijk dat Simon het woord “toneelspel” gebruikt, alsof het leven voor hem slechts een toneelspel is. Het schijnt echter de mentaliteit van bijna de hele vriendenkring van hem en Karen te zijn. Maar dat betekent ook dat Simon niets met de moord op Evert te maken heeft, omdat hij niet Patricia voor Babette wil verlaten. Hij wilde Evert de schuld van de louche zaken geven, niet hem doden.

In *De kroongetuige* is ook het motief voor de moord op de vrouw van Robert, Jenny’s minnaar, meer gesuggereerd dan duidelijk uitgesproken. Het motief voor Robert zou kunnen zijn om samen met Jenny naar Zuid-Amerika te kunnen reizen en het paspoort van Roberts vrouw te kunnen gebruiken. Het lijkt toch alsof Jenny de drijfkracht achter de moord was. Door haar nasporingen weet Leonie dat Robert de relatie met Jenny wilde eindigen, maar dat Jenny dat niet wilde. Jenny’s kamergenoot suggereert dat de vrouw van Robert de relatie tussen hem en Jenny niet goed vindt. Daarom is het niet mogelijk

dat Jenny samen met haar en Robert naar Zuid-Amerika weggereisd zou zijn ('t Hart 1983:100).

Volgens Alewyn maken de geheimen dus een belangrijke deel uit van detectiveverhalen. Vooral in *De eetclub* zijn geheimen belangrijk voor het verhaal. Veel van Karen en Michels vrienden hebben iets te verbergen, geheimen die door de dood van Hanneke onthuld worden.

In zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* bestaan motieven voor de moorden. Er zijn ook geheimen, zoals de plannen van Jenny en Robert in *De kroongetuige*, en de louche zaken van de kring rond Simon in *De eetclub*. Dat is een argument om de romans als detectiveverhalen te beschouwen.

Volgens Alewyn worden de personages door de misdaad veranderd. Dat geldt voor zowel *De eetclub* als *De kroongetuige*. Leonie begint zich af te vragen of zij de man kent met wie zij twaalf jaar getrouwd is; of het mogelijk is dat haar man een moordenaar zou kunnen zijn. Karen heeft door de omgang met haar nieuwe vrienden in het dorp kanten van zichzelf ontdekt die zij niet goed vindt. Zij noemt zichzelf een moraalridder, iets wat Hanneke haar ook genoemd heeft. Maar zij ontdekt ook door de relatie met Simon dat zij capabel is om dingen te doen die zij vroeger als ondenkbaar zou beschouwen. Na de oplossing in de hotelkamer hebben Karen en Michel besloten om een nieuwe leven te beginnen. Net als bij Thomas en Leonie, hebben de misdaden hun relatie verbeterd. Dat is een reden om beide romans als detectiveverhalen te beschouwen, maar dat is niet genoeg.

Zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* wijken af van het klassieke detectiveverhaal. De personages die als detectives functioneren horen tot de kring rond het slachtoffer of de misdadiger of beiden. Dat maakt het moeilijk *De eetclub* en *De kroongetuige* als typische detectiveverhalen te beschouwen.

Er wordt meer gesuggereerd dan onthuld hoe de moorden in *De eetclub* gepleegd waren. Men weet als lezer niet helemaal zeker of Babette in *De eetclub* echt Evert en Hanneke vermoord heeft, maar het lijkt waarschijnlijk, omdat zij aan het eind van plan is om Karen te doden. Dat suggereert dat Babette vroeger een moord gepleegd heeft en bereid is om het weer te doen. Als men als lezer niet te kieskeurig is om zo'n oplossing goed te keuren is dat reden om *De eetclub* een detectiveverhaal te noemen.

In *De kroongetuige* komt de lezer niet te weten hoe de dode vrouw in het vat vermoord was, slechts wat de misdadiger met het lijk deed. Dat is een argument tegen *De kroongetuige* als een detectiveverhaal te beschouwen.

4. Verschillen tussen detectiveverhalen en andere romans

In deze paragraaf zal ik de vergelijking tussen *De eetclub* en *De kroongetuige* een stap verder uitwerken, aan de hand van de tekst van René Appel en Charles Den Tex in *Thriller versus roman* (Appel en Den Tex 2008). Appel en Den Tex beschrijven verschillende elementen die in fictie voorkomen, zoals thema, plot en stijl. Ik zal hun beschrijving op *De eetclub* en *De kroongetuige* toepassen om het duidelijker te maken of zij allebei detectiveverhalen zijn of alleen één ervan. Ik zal deze tekst ook met de criteria vergelijken die ik in vorige paragraaf besproken heb. Appel en Den Tex gebruiken onder meer termen zoals "literaire romans" en "literaire fictie" tegenover "detectiveverhalen". Zij gebruiken ook de termen "misdadlitteratuur," en "misdadfictie" (Appel en Den Tex 2008:13).

Ze gebruiken bovendien de termen “literatuur” en “misdaadliteratuur,” maar geven geen definitie. Zij zijn zich ervan bewust dat het moeilijk is om een grens te trekken en dat er romans zijn die niet bij een bepaald gebied horen (Appel en Den Tex 2008:15). Symons (1979:7-8) heeft eerder getoond hoe moeilijk het is te bepalen waar de grens tussen detectiveverhalen en andere literaire fictie ligt.

Ik zal in het volgende steeds de term “detectiveverhaal” gebruiken en voor romans die geen detectiveverhalen zijn, de termen “andere romans” of “andere literaire fictie”. Ik ben me ervan bewust dat mijn eigen termen niet helemaal geslaagd zijn, maar het is mijn bedoeling om verwarring te vermijden. Bovendien vind ik dat er geen verschil is tussen “literaire fictie” en “misdaadfictie” omdat ook de laatstgenoemde genre literair is. Aan de andere kant is het niet makkelijk om een geschikte term te vinden voor de romans die geen detectiveverhalen zijn. De termen “andere romans” en “andere literaire fictie” beschrijven niet duidelijk op welke manier detectiveverhalen zich van andere soorten van literatuur onderscheiden. Bovendien zijn deze termen te algemeen omdat ze vele verschillende genres zoals historische romans en griezelverhalen bevatten. Toch zal ik om consequent te zijn deze termen gebruiken als ik de tekst van Appel en Den Tex bespreek.

Appel en Den Tex presenteren een aantal aspecten of dimensies bij het schrijven van fictie. Daarbij vergelijken ze detectiveverhalen met andere literaire fictie. De schrijvers definiëren zichzelf door hun keuze van genre, volgens Appel en den Tex. Ze vinden ook dat de drie dimensies thema, plot en stijl fundamenteel zijn en dat een aantal andere aspecten hun oorsprong erin hebben (Appel en Den Tex 2008:15).

Ik heb gekozen negen dimensies te bespreken. Ik vind de dimensies plot, mysterie en spanning het meest interessant voor mijn onderzoek. Deze dimensies zal ik in de volgende paragrafen bespreken.

4.1. Plot

Appel en Den Tex beschrijven niet duidelijk wat plot is, eerder welke functie het voor het verhaal heeft. Brooks (1984:10) definieert “plot” als het noodzakelijke principe dat samenhang en intentie in een verhaal vertoont. In een verhaal is een logisch verband tussen wat er in het begin en aan het einde gebeurt noodzakelijk. Brooks meent dat plot een vereenvoudigde definitie is van de logica en de dynamiek van de vertelkunst, dat wil zeggen hoe een verhaal opgebouwd is en dat de plot de doelstelling van het verhaal is, dat het de bedoeling ermee toont. De plot bepaalt de ontwikkeling van het verhaal (Brooks 1984:12). Het verhaal, van zijn kant, is volgens Luxemburg (1992 175-176), een geschiedenis die uit een bepaald perspectief verteld wordt. Een verhaal bestaat uit geschiedenis-elementen, dat wil zeggen gebeurtenissen, die op een bepaalde manier gepresenteerd worden.

Appel en Den Tex menen dat de plot belangrijker is voor het detectiveverhaal dan andere dimensies zoals thema en stijl. De plot staat volgens hen meestal centraal in het detectiveverhaal, om de lezer nieuwsgierig te maken zodat hij of zij het verhaal van het begin tot het eind wil lezen. Dit lijkt op de stelling van Brooks (1984:12) dat de plot de ontwikkeling van het verhaal beïnvloedt. Een detectiveverhaal moet volgens Appel en Den Tex (2008:17) een sterke plot hebben, een idee is niet genoeg. Dit lijkt ook op de stelling van Luxemburg (1992 191-192) dat vragen die niet meteen beantwoord worden, de basis van de detectiveverhaal uitmaken.

Het is niet makkelijk te zeggen wat men van een goede plot kan verwachten. Appel en Den Tex stellen dat de plot in het detectiveverhaal een verdere ontwikkeling is van een conflict in andere literaire fictie. De schrijver kan een conflict voor de lezer duidelijk maken door het met een reeks gebeurtenissen te beschrijven. Volgens Appel en Den Tex is een plot de gebeurtenis die centraal in een conflict staat. De lezer weet eerst niet welke gebeurtenis de belangrijkste voor de ontwikkeling is en moet daarom verder lezen om de bedoeling van de schrijver te weten komen (Appel en Den Tex 2008:18). Dit lijkt op de stelling van Brooks dat de plot de doelstelling van het verhaal is (Brooks 1984:12).

In zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* verbergt het verhaal de oplossing tot aan het einde waar het verband, dat wil zeggen, de plot onthuld wordt. Dat is typisch voor detectiveverhalen, maar in *De eetclub* en *De kroongetuige* worden niet alle vragen beantwoord. Ik zal in de volgende paragraaf dit aspect bespreken.

In *De eetclub* worden conflicten, die in het begin op privé- en zakelijke vlak bestonden, door de twee sterfgevallen duidelijker. Dat geldt zowel het conflict tussen Simon en Evert als net de conflict tussen Karen en de andere vrouwen. De sterfgevallen blijken iets anders dan ongelukken te zijn. In verband met Hannekes dood begint het hoofdpersonage en de lezer de gebeurtenissen uit een nieuw perspectief te beschouwen. De beide moorden zijn belangrijk voor de ontwikkeling van de handeling, wat volgens Korsten kenmerkend is voor detectiveverhalen (Korsten 2009:256).

In *De kroongetuige* blijkt het echte slachtoffer iemand anders te zijn dan verwacht. Ook in *De kroongetuige* staat een misdaad centraal, maar op een andere manier dan in *De eetclub*. In *De kroongetuige* is er van begin af sprake van een misdaad, maar de misdadiger blijkt een andere persoon te zijn dan de verdachte van de politie. Langzamerhand blijken alle details een nieuwe betekenis te krijgen en vormt er zich een juist beeld van wat gebeurd is. Ik heb eerder over een conflict in *De kroongetuige* gesproken, maar het heeft niet dezelfde betekenis voor de plot als het conflict in *De eetclub* heeft. De plot in *De kroongetuige* heeft verband met de plannen van Jenny en Robert. Het conflict tussen Leonie en de politie ontstaat niet voor de verdwijning van Jenny.

Op grond van het bovenstaande kan men volgens mij over een plot in *De eetclub* spreken, net als in *De kroongetuige*. Een plot is, volgens Appel en Den Tex, in een detectiveverhaal noodzakelijk, maar dat betekent niet noodzakelijkerwijze dat beide romans detectiveverhalen zijn. Er bestaat namelijk nog een aspect dat ook noodzakelijk is voor detectiveverhalen: namelijk een mysterie.

4.2. Mysterie

Volgens Appel en Den Tex gaat ook een mysterie in een detectiveverhaal bijvoorbeeld over hoe een misdaad gepleegd is (Appel en Den Tex 2008:21). In dit verband vind ik het interessant de definitie van mysterie in detectiveverhalen van Appel en Den Tex met die van Luxemburg te vergelijken. Volgens zowel de definitie van Luxemburg (1992:191-192) als die van Appel en Den Tex (2008:21) gaat het mysterie over vragen die niet meteen beantwoord worden. Zulke vragen zijn gemakkelijk te vinden in beide romans. In zowel *De kroongetuige* als *De eetclub* zijn er veel vragen die stap voor stap beantwoord worden. In *De kroongetuige* is de belangrijkste vraag: waar is Jenny? In *De eetclub* is een van de belangrijkste vragen wat er met Hanneke gebeurde: is zij van het balkon gesprongen of is zij geduwd?

In *De eetclub*, in tegenstelling tot meer conventioneel opgebouwde detectiveverhalen, wordt het raadsel in het begin niet als een raadsel gepresenteerd. Het is het pas na het tweede sterfgeval, dat het hoofdpersoonage iets begint te verdenken. Langzamerhand blijken de omstandigheden rond de dode personen vreemd te zijn. De onmin tussen veel van de personages wordt meer zichtbaar. In de *De kroongetuige* staat de misdaad meer centraal dan in *De eetclub* en is er meer duidelijk. Bijna van het begin af wordt het raadsel van *De kroongetuige* gepresenteerd. In *De eetclub* wordt het mysterie niet meteen zo duidelijk gepresenteerd. Volgens de criteria van Carr moet onder andere de identiteit van de misdadiger tot aan het eind verborgen blijven (Carr 2005:11-12). In *De eetclub* is het niet duidelijk uitgesproken wie de misdadiger is. Noch in *De eetclub* noch in *De kroongetuige* wordt de identiteit van de misdadiger helemaal onthuld. In zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* is het mysterie de vraag wie iemand vermoord heeft. Het is mogelijk zowel *De eetclub* en *De kroongetuige* als detectiveverhalen te beschouwen, omdat zij allebei een mysterie bevatten, maar niet alle vragen worden beantwoord. Bijvoorbeeld komt de lezer noch in *De eetclub* noch in *De kroongetuige* te weten wie de misdadiger was, waarom of hoe. Daarom is het niet vanzelfsprekend dat ze detectiveverhalen zijn.

Er is echter een grensgebied tussen detectiveverhalen en andere literaire fictie die op hetzelfde manier als detectiveverhalen opgebouwd zijn en detectiveverhalen die behalve het mysterie ook zulke onderwerpen zoals afwezigheid van moraal of sociale verhoudingen behandelen (Appel en Den Tex 2008:21). Ik vind het echter mogelijk vanuit dit aspect zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* als detectiveverhalen te beschouwen. Zij vervullen sommige maar niet alle de genoemde criteria, vooral niet de belangrijkste, namelijk de onthulling van de misdadiger, de reden en de methode. Bovendien bevatten ze behalve het mysterie allebei problematische relaties tussen mensen. In vooral *De eetclub* krijgen de sociale relaties net zo'n grote plaats als het mysterie. Als er een raadsel is naast "wie heeft iemand vermoord en hoe?" is het in zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* de vraag of men een andere mens helemaal kan kennen. Appel en Den Tex spreken over bepaalde thema's die over psychologische of sociologische aspecten van het menselijke leven gaan (Appel en den Tex 2008:21-22). De dimensie "thema" wordt besproken in paragraaf 4.9.

4.3. Spanning

Appel en Den Tex hebben de dimensie "spanning" ver van "plot" en "mysterie" geplaatst. Volgens mijn opinie horen plot, mysterie en spanning echter nauw samen en daarom heb ik gekozen ze in deze volgorde te presenteren. Ik zal ook nog een keer naar Luxemburg terugkeren. Volgens Luxemburg ontstaat spanning door onbeantwoorde vragen. Een detectiveverhaal is gefocust op spanning (Luxemburg 1992:191-192).

Appel en Den Tex presenteren de verschillende technieken die in detectiveverhalen gebruikt worden om een verhaal spannend te maken. Het gaat erom de roman aantrekkelijk voor de lezer te maken, bijvoorbeeld door moord, cliffhangers en manipulatie van informatie te gebruiken (Appel en Den Tex 2008:23). De laatstgenoemde techniek heeft ook Alewyn gepresenteerd (Alewyn 1995:169). Manipulatie van informatie is een methode die schrijvers van detectiveverhalen gebruiken om de lezers te boeien (Appel en Den Tex 2008:24). Volgens Appel en Den Tex is spanning belangrijker in detectiveverhalen dan in andere soorten van literaire fictie. Zij spreken ook over "actie", dat wil zeggen gebeurtenissen. Samen met actie vormen spanning en plot een goede combinatie. Appel en Den Tex noemen ook "snelheid" om de aandacht van de lezer te trekken, maar omdat de vragen in detectiveverhalen stap voor stap beantwoord worden is snelheid volgens mij niet even belangrijk als plot en spanning. Volgens Appel en Den Tex kan een roman op ver-

schillende manieren spannend zijn. Wanneer een lezer een roman graag wil lezen, is die roman spannend voor hem of haar (Appel en Den Tex 2008:24). Volgens Alewyn gaat het erom de nieuwsgierigheid van de lezer te wekken (Alewyn 1995:167) en dat de lezer langzamerhand te weten komt wat er echt gebeurd is (Alewyn 1995:161).

Noch in *De kroongetuige* noch in *De eetclub* is het tempo van het verhaal bijzonder snel. De spanning berust op de verschillende details over de verdwijning van Jenny en over de dood van Hanneke die de twee detectives, Karen en Leonie, ontdekken en welk verband deze details met de dood en de verdwijning hebben. Toch ligt er spanning in hun werk, hoe zij zich stap voor stap de oplossing naderen door sporen te verzamelen en er conclusies uit te trekken. Zoals er Alewyn op gewezen heeft, is het detectiveverhaal door vragen en antwoorden opgebouwd (Alewyn 1995:165).

4.4. Formules van het detectiveverhaal

Een vierde dimensie van Appel en Den Tex zijn de formules die in detectiveverhalen voorkomen. Ik zal hier proberen te bepalen of *De kroongetuige* en *De eetclub* met behulp van formules opgebouwd zijn.

Formules zijn volgens Appel en Den Tex kenmerkend voor de detectiveverhalen. Een formule is een bepaald patroon dat steeds in een bepaalde soort romans gebruikt wordt, bijvoorbeeld in de politieroman met een commissaris of een politieduo. De formules berusten volgens Appel en den Tex op de verwachtingen van de lezer. De schrijvers gebruiken het patroon dat de lezers herkennen en verwachten. Detectiveverhalen zijn vaak door een specifiek formule opgebouwd om de plot stap voor stap te onthullen (Appel en Den Tex 2008:27).

Als men een formule in *De kroongetuige* en *De eetclub* zoekt, blijkt dat die twee romans op verschillende manieren opgebouwd zijn. Het is mogelijk om *De kroongetuige* te zien als een roman die door een formule opgebouwd is. Er is een mysterie (wat is er met Jenny gebeurd?), een persoon die als detective werkt (Leonie), en een oplossing (de ontdekking van de dode vrouw in het laboratorium). Deze formule is een reden om *De kroongetuige* als een detectiveverhaal te beschouwen. In *De eetclub* wordt het mysterie op een andere manier dan in *De kroongetuige* gepresenteerd. In het begin denkt Evert dat Babette moet lijden op grond van wat zij hem aangedaan heeft. Het wordt al van het begin af gesuggereerd dat er iets vreselijks gaat gebeuren. De lezer begrijpt dat er iets mis is, misschien is Evert van plan om zijn vrouw te vermoorden? Maar het blijkt dat het Evert is die in een brand sterft. Zijn dood lijkt in het begin ook niet anders te zijn dan een ongeluk. Het is in het begin niet duidelijk wat het mysterie is. Daarom begint Karen niet meteen haar nasporingen. Pas na Hannekes dood beginnen zowel Karen als de lezer iets te verdenken. De detective, Karen, slaagt gedeeltelijk erin door haar nasporingen de oplossing te vinden. Op die manier lijkt *De eetclub* op *De kroongetuige*: beide houden mysteries in, nasporingen en een oplossing, iets wat men van een detectiveverhaal kan verwachten. Maar *De kroongetuige* is in hogere mate dan *De eetclub* aan de hand van een formule opgebouwd omdat het mysterie bijna meteen aan de lezer gepresenteerd wordt en in *De eetclub* veel later.

4.5. Personages

Alle verhalen hebben personages nodig. Het gebruik van personages is volgens Appel en Den Tex een van de duidelijkste verschillen tussen detectiveverhalen en andere romans. In romans die geen detectiveverhalen zijn, komt ontwikkeling van de personages in hoge-

re mate voor, terwijl in detectiveverhalen deze ontwikkeling minder belangrijk is. De personages in een detectiveverhaal veranderen zelden, volgens Appel en den Tex, ook al zijn er uitzonderingen. Er is echter een subgenre, de zogenoemde psychologische detectiveverhaal, waarin de psychologie gebruikt wordt om spanning te creëren (Appel en Den Tex 2008:24-25).

Appel en Den Tex hebben dus een gedeeltelijk andere opvatting dan Alewyn, die vindt dat de personages na de oplossing van het mysterie onvermijdelijk veranderen (Alewyn 1995: 176). In zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* gebeurt er iets belangrijks met de personages en dat beïnvloedt hoe zij zichzelf en hun omgeving beschouwen. Karen beseft hoe slecht de relaties binnen de vriendenkring zijn en hoe zij door haar vrienden veranderd is, tegelijkertijd begint zij te twijfelen dat zij echt iets gemeens heeft met hen. Wanneer Evert zijn zenuwzinking krijgt, denkt Karen aan hem als een "loser". Leonie begint eraan te twijfelen dat zij haar man echt kent. Nadat hij uit het gevangenis komt, zegt hij dat louter de gedachte dat zij in zijn onschuld geloofde, hem hoop en kracht had gegeven.

Er zijn echter detectiveverhalen waar de personages helemaal niet veranderen. Er zijn ook detectiveverhalen met geloofwaardige personages die door hun ervaringen beïnvloedt worden. Ik vind dat de persoonlijke ontwikkeling van personages in zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* duidelijk is en dat die ontwikkeling veroorzaakt is door de gebeurtenissen in de roman. Noch Karen, noch Leonie zijn dezelfde personen aan het eind van de roman als in het begin.

4.6. Realisme

Appel en Den Tex hebben ook de dimensie "realisme" behandeld. Realisme betekent dat de schrijver de realiteit probeert te beschrijven zodat het voor de lezer levend wordt. Dat betekent ook dat de schrijver feiten noemt die gecontroleerd kunnen worden. In fictie moet een schrijver een onderwerp onderzoeken om een geloofwaardige fictief verhaal te kunnen schrijven. Volgens Appel en Den Tex zijn auteurs van detectiveverhalen meestal meer afhankelijk van controleerbare feiten voor de ontwikkeling van de plot dan auteurs van andere literaire romans omdat de plot geloofwaardig moet zijn (Appel en Den Tex 2008:23).

Ik ben het niet met Appel en Den Tex eens dat auteurs van detectiveverhalen meer afhankelijk van controleerbare feiten zijn dan andere auteurs, omdat ik van mening ben dat realistische feiten belangrijk zijn voor alle schrijvers, indien ze hun romans realistisch en geloofwaardig willen maken. Ik ga hier deze dimensie in de twee romans na.

In zowel *De kroongetuige* als in *De eetclub* zijn er veel details die de realistische indruk versterken. Dat geldt zowel specifieke kennis als beschrijvingen van gebeurtenissen. In *De kroongetuige* wordt onder andere de dieren in het laboratorium waar Thomas werkt op een manier beschreven dat de lezer de indruk krijgt dat de schrijver weet waar hij het over heeft. Er is een zeer realistische beschrijving van een schildpad die ratten als voer krijgt.

“Een van de schildpadden richtte zich half op uit het water en sperde zijn bek wijd open. Zwijgend staarden de twee bezoekers naar het roze, bungelende ratje dat Alex, met de kop omlaag, langzaam in de wijd geopende muil liet zakken.” (’t Hart 1983:13)

Deze beschrijving toont het dagelijkse werk in het laboratorium waar de voeding van de dieren een van de werkopdrachten is: het is duidelijk dat Alex gewend is schildpadden te voeren.

“Voorzichtig streefde Lambert het neusje van de rat en zij beet omdat zwangere vrouwtjes altijd bijten.” (’t Hart 1983:17)

Met deze beschrijving toont de schrijver zijn deskundigheid over ratten. In *De eetclub* is de brand waarin Evert sterft met weinig woorden maar op een zeer beeldende manier beschreven:

“Manshoge vlammen sloegen uit de rieten kap, de eens wit gestuukte buitenmuren waren nu pikzwart geblakerd. Dikke, donkergrijze rookwolken bolden op uit de ramen en het dak.” (Noort 2004:13)

De roman bevat zelfs een overlijdensadvertentie om de realistische indruk te versterken (Noort 2004:25). Deze en andere details maken de plot van zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* geloofwaardig en realistisch.

4.7. Maatschappelijke verschijnselen

Maatschappelijke verschijnselen, zoals drugs en witteboordencriminaliteit, komen in zowel detectiveverhalen als in andere literaire fictie voor, maar zij worden op verschillende manieren gebruikt. In het detectiveverhaal staan volgens Appel en Den Tex (2008:25) criminele maatschappelijke onderwerpen centraal. Dat is logisch omdat criminaliteit het onderwerp van detectiveverhalen is.

Maatschappelijke verschijnselen, zoals drugs en economische onregelmatigheden, komen in zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* voor, maar zij staan niet centraal. In *De kroongetuige* zijn weliswaar drugs belangrijk omdat zij uit het laboratorium worden gestolen dezelfde avond als Jenny verdwijnt. Omdat Jenny afhankelijk is van drugs, is dat een van de redenen dat zij zich toegang tot het laboratorium wilde verschaffen. Wat echter nog meer aandacht van de schrijver krijgt, is de vermoorde vrouw in het vat. In *De eetclub* houdt weliswaar de louche zaken van Simon verband met de dood van Evert, misschien ook met de dood van Hanneke, maar hier zijn de twee moorden belangrijker voor de vriendenkring.

Ik vind dat het maatschappelijke verschijnsel criminaliteit in zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* belangrijk is omdat dat het in combinatie met mysterie, plot en spanning ertoe leidt dat beide romans tot detectiveverhalen gerekend kunnen worden.

4.8. Stijl

De dimensie "stijl" wordt niet duidelijk door Appel en Den Tex gedefinieerd, maar als men hun tekst nauwkeurig leest, blijkt dat stijl volgens hen de manier is waarop een roman geschreven is. Volgens Appel en Den Tex is stijl de dimensie die het verschil tussen detectiveverhalen en andere literaire fictie uitmaakt. Kenmerkend voor het detectiveverhaal is volgens hen een eenvoudige stijl die meer gebruik maakt van dialoog en korte zinnen dan van beeldspraak en metaforen. Op grond van de eenvoudige stijl worden detectiveverhalen door sommige critici als pover en oninteressant beschouwd. Het gebruik van een hogere literaire stijl, met bijvoorbeeld metaforen, wordt meestal door auteurs van detectiveverhalen vermeden, ten gunste van de plot en een meer directe stijl (Appel en Den Tex 2008:20).

Ik ben het niet met Appel en Den Tex eens dat een eenvoudige stijl kenmerkend zou zijn voor detectiveverhalen, ook al zijn er veel detectiveverhalen met eenvoudige taal en weinig beeldspraak. Er zijn altijd grote verschillen onder de romans binnen hetzelfde genre. Het geldt dus niet alleen voor detectiveverhalen.

Als men de stijl in *De eetclub* bekijkt, krijgt de verhalende tekst ongeveer even veel ruimte als de dialoog. Wat het taalgebruik betreft is dagelijkse taal kenmerkend voor zowel de verhalende tekst als voor de dialogen. Ook wanneer de gedachten en gevoelens van Karen weergegeven zijn, is de taal informeel. Wat ik opmerkelijk vind, is dat er met weinig uitzonderingen geen grote verschillen in het taalgebruik van de personages zijn. In onderstaand citaat, drukt de agente Dorien Jager haar minachting voor de vriendinnen van Karen uit:

“Hoeren zijn het, die wijven. Misschien zijn ze nog wel slechter dan hun kerels. Ze pikken alles in ruil voor een paar glimmers. Ik schijt daarop, echt waar. Als ze maar in een cabrioetje kunnen rijden, mogen shoppen in de P.C. Hoofdstraat en op hun reet kunnen liggen aan de rand van een zwembad in Zuid- Frankrijk. Wat hun kerels verder uitvreten, zal ze worst wezen.” (Noort 2004:171)

Ook in *De kroongetuige* komt dagelijkse taal voor. Toch zijn er verschillen in het taalgebruik van de personages, niet in zo hoge mate tussen bijvoorbeeld Thomas en Leonie, maar tussen de verschillende personen die Leonie door haar nasporingen ontmoet. Deze verschillen zouden op leeftijd, opleiding en achtergrond kunnen berusten. Ook in *De kroongetuige* vindt men vloeken, scheldwoorden en slangwoorden, maar niet in zo hoge mate als in *De eetclub* en meestal onder jongere mensen.

Als men met steun van de dimensie stijl van Appel en Den Tex het taalgebruik in de twee onderzochte romans bekijkt, is *De eetclub* een detectiveverhaal en *De kroongetuige* niet, op grond van de verschillen in stijl. Maar niet alleen het taalgebruik bepaalt of een roman een detectiveverhaal is of niet. Alle de criteria en dimensies die ik in vorige paragrafen behandeld heb, vind ik belangrijker dan stijl om een roman al dan niet detectiveverhaal te kunnen noemen.

4.9. Thema

Ik zal nu de dimensie "thema" definiëren en proberen te bepalen of er sprake is van thema's in *De eetclub* en *De kroongetuige*. Het is niet mijn intentie te bepalen of de afwezigheid van thema een roman tot een detectiveverhaal maakt of niet. Het gaat er eerder om of *De kroongetuige* en *De eetclub* detectiveverhalen met een thema zijn of niet. Ik zal in deze paragraaf naar die vraag terugkeren.

Volgens Appel en Den Tex is het thema een onderwerp dat centraal staat in een verhaal en dat de handeling beïnvloedt. Zo'n onderwerp kan bijvoorbeeld rouw of eenzaamheid zijn en dit komt dan steeds in de roman terug. Door de ontwikkeling van de handeling wordt het thema duidelijk voor de lezer. Ook door de beschouwingen en de ontwikkeling van de personages wordt volgens Appel en Den Tex het thema duidelijk. Door een of meer onderwerpen steeds terug te laten komen, kan de schrijver iets over het leven, de mensen of de maatschappij vertellen. Appel en Den Tex stellen dat er in detectiveverhalen ook zulke serieuze onderwerpen voorkomen, ook al is het op een meer oppervlakkige manier. Wat als thema in een soort van literaire roman werkt, werkt volgens Appel en Den Tex in een detectiveverhaal eerder als een achtergrond. Auteurs van detectiveverhalen schrijven niet om hun lezers iets te zeggen of een visie op de maatschappij te geven

(Appel en den Tex 2008:16). Zelfonderzoek en bespiegeling komt in detectiveverhalen minder voor dan in andere soorten van literaire romans, ook al bestaan er graduele verschillen (Appel en Den Tex 2008:17).

Ik ben het met Appel en Den Tex eens dat er grote verschillen onder detectiveverhalen zijn. Er zijn detectiveverhalen die nauwelijks thema's bevatten, bijvoorbeeld de romans van Janet Evanovich, romans waarin naast de misdaad humor en bizarre gebeurtenissen belangrijker zijn dan de toestand van de maatschappij. Andere detectiveverhalen bevatten serieuze onderwerpen zoals maatschappelijke problemen die een belangrijk deel van het verhaal zijn. Zij kunnen meer of minder geslaagd zijn. In bijvoorbeeld de romans van Maj Sjöwall en Per Wahlöö zijn deze problemen niet slechts een achtergrond maar houden ook verbanden met de misdaad. In hun romans is de misdadiger op een of andere manier door zijn omgeving gevormd. Een vraag die belangrijk is, is in welke mate detectiveverhalen thema's nodig hebben. De meeste lezers van dit soort van fictie zoeken waarschijnlijk eerder ontspanning dan visies op het leven. Bovendien slagen volgens mij niet alle schrijvers en schrijfsters van detectiveverhalen erin een thema tot een belangrijk deel van het verhaal te maken. Dat is natuurlijk geen reden om thema's in detectiveverhalen uit te sluiten, ook al hebben ze geen thema's nodig.

Hoe is het dan met thema's in *De eetclub* en *De kroongetuige*? Bestaan ze wel of niet? Als men thema's in *De eetclub* zoekt zijn er veel mogelijkheden: de schijn bedriegt, sociale hypocrisie, gebrek van echt contact tussen mensen, emotionele afhankelijkheid van andere mensen of het sociale en psychologische spel binnen een groep. Er is dus geen gebrek aan thema's in *De eetclub*. Deze thema's vormen in hoge mate de roman en zijn dus een belangrijk deel ervan. Dat geldt vooral de relaties tussen de personages binnen de vriendenkring, relaties die al voor de dood van Evert en Hanneke slecht waren, zowel op Persoonlijke als op zakelijke vlak. Dit wordt al duidelijk tijdens de eerste bijeenkomst van de eetclub waar de tegenstelling tussen de vrouwen die huisvrouwen zijn en de vrouwen die een beroep hebben zichtbaar wordt. De lezer wordt steeds herinnerd aan de relaties in *De eetclub* en zij worden duidelijk door zowel Karens perspectief als door de gebeurtenissen zelf. Op grond van de grote plaats en aandacht van de problematische relaties, de geheimen en de hypocrisie vindt ik dat men *De eetclub* als een detectiveverhaal met thema's kan categoriseren.

In *De kroongetuige* zou het menselijke onvermogen om andere mensen echt te kennen een denkbaar thema kunnen zijn. Ook al staat de misdaad in *De kroongetuige* meer centraal, toch is het moeilijk om de relatie tussen Thomas en Leonie niet als belangrijk te beschouwen. In *De kroongetuige* krijgen de relaties niet zo'n grote plaats en zo veel aandacht als in *De eetclub*, maar ze zijn wel belangrijk voor de handeling. De relaties beïnvloeden de handeling. De vrouw van Robert wordt vermoord als een gevolg van de relatie tussen Robert en Jenny. De relatie zelf staat echter niet centraal op dezelfde manier als in *De eetclub* omdat die niet steeds terugkeert. In *De kroongetuige* zijn er ook geen conflicten zoals men ze in *De eetclub* vindt. Het mysterie met Jenny's verdwijning en Leonies onderzoek om Thomas' onschuld te bewijzen, krijgt meer aandacht dan de relaties tussen de personages. De relatie tussen Thomas en Leonie wordt door de ontwikkeling van de handeling duidelijk. Pas wanneer Leonie thuis gekomen is, blijkt hoe problematisch haar relatie met Thomas is. Zij kunnen bijna niet met elkaar praten zonder ruzie te maken. Maar de relatie tussen Thomas en Leonie wordt veranderd, zelfs verbeterd wanneer Thomas aangeklaagd wordt Jenny te hebben vermoord. Deze gebeurtenis toont de relatie tussen de hoofdpersonages, maar het is een relatie die verandert. In tegenstelling tot *De eetclub* waar de gebeurtenissen tonen hoe problematische de relaties tussen de personages

zijn, veranderen de gebeurtenissen in *De kroongetuige* de relaties. Op grond hiervan vind ik niet dat men de relaties in *De kroongetuige* als een thema kan beschouwen. Het onvermogen om andere mensen te kennen kan volgens mij ook niet als een thema in *De kroongetuige* beschouwd worden, omdat Leonie helemaal zeker is dat zij Thomas goed kent en pas aan het eind van de roman begint zij aan zijn onschuld te twijfelen. Dus kan men volgens mij *De kroongetuige* als een detectiveverhaal zonder thema's categoriseren.

Het is dus mogelijk *De eetclub* als een detectiveverhaal met één of meer thema's en *De kroongetuige* als een detectiveverhaal zonder thema's te beschouwen.

5. Resultaat

De gestelde vraag was in hoeverre zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* detectiveverhalen zijn. Aan de hand van de onderzochte criteria en dimensies blijkt dat ze allebei beide veel criteria vervullen, maar geen vervult alle.

Volgens de criteria van Korsten is *De kroongetuige* in hogere mate dan *De eetclub* als een detectiveverhaal te beschouwen omdat de misdaad in de eerstgenoemde roman duidelijk centraal staat. In *De eetclub* krijgen de sociale relaties een even grote plaats als de misdaden en zijn ze net zo belangrijk voor de handeling. In beide romans zijn er verschillende opvattingen over de werkelijkheid, bijvoorbeeld is de politie ervan overtuigd dat Thomas Jenny vermoord heeft, terwijl Leonie gelooft dat hij onschuldig is. In *De eetclub* is het onzeker of Hanneke zelfmoord gepleegd heeft of niet. In *De eetclub* is het hoofdpersonage en de detective Karen ook de ik-figuur en alles wat zij weet, is wat zij ziet of hoort en wat ze door haar nasporingen te weten komt. Hetzelfde geldt voor Leonie die de detective is in *De kroongetuige*.

Volgens de criteria van Symons kunnen zowel *De kroongetuige* als *De eetclub* als detectiveverhalen beschouwd worden. Beide romans bevatten een probleem, dat wil zeggen de misdaad, die door de detective opgelost moet worden.

Volgens de criteria van Carr vervullen zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* alle criteria voor detectiveverhalen, omdat noch Karen noch Leonie de dader of medeplichtige van de dader is, ook al wordt de identiteit van de dader in *De kroongetuige* niet onthuld en ook niet of iemand medeplichtig is. Het wordt in zowel *De kroongetuige* als in *De eetclub* niet meteen duidelijk dat het over een misdaad gaat. Maar het feit dat de identiteit van de dader niet onthuld wordt is hier ook een probleem. Het wordt in *De kroongetuige* niet duidelijk uitgesproken dat het echt Jenny of Robert is die de vrouw van Robert heeft vermoord. Het lijkt echter de waarschijnlijkste verklaring te zijn. Bovendien ontsnappen zij door weg te reizen. Is het mogelijk over een detectiveverhaal te spreken als de misdadiger onthuld wordt maar ontsnapt? In *De eetclub* wordt de identiteit van de misdadiger onthuld wanneer Babette zegt dat niemand meer tussen haar en Simon staat (Noort 2004:232). Weliswaar geeft niet Babette toe dat zij haar man vermoord heeft, maar dat begrijpt zowel Karen als de lezer. Wat ook duidelijk wordt is dat Babette Hanneke vermoord heeft. Weliswaar is dat niet uitgesproken maar na Babettes aanval op haar beseft Karen dat Babette gevaarlijk is en dat zij de misdadiger moet zijn. Als Babette zegt dat Karen weg moet, is er meer reden te verdenken dat ze Evert in de vuur liet sterven en Hanneke van het balkon duwde (Noort 2004: 234).

Volgens de criteria van Alewyn vervullen *De eetclub* en *De kroongetuige* de meeste voorwaarden voor een detectiveverhaal, met twee uitzonderingen: de detectives zijn niet buitenstaanders en één van de romans, *De eetclub*, speelt zich af binnen een geïsoleerd omgeving. Bovendien zijn noch Karen noch Leonie alleen detectives, omdat zij de mensen kennen waaronder de misdader zich bevindt of de persoon die voor een misdaad verdacht is. Het feit dat noch Karen noch Leonie buitenstaanders zijn, maakt het problematisch *De eetclub* en *De kroongetuige* als detectiveverhalen te beschouwen.

Volgens Appel en Den Tex is aanwezigheid van een thema, dat wil zeggen een onderwerp dat steeds in een verhaal terugkeert en de handeling vormt, een teken dat het geen detectiveverhaal is, ook al zijn er graduele verschillen binnen het genre detectiveverhalen. Op grond van de aandacht voor de sociale relaties in *De eetclub*, zou men die roman als een detectiveverhaal met een thema kunnen beschouwen. In *De kroongetuige* krijgt de misdaad zelf veel aandacht in plaats van een bepaald onderwerp die steeds terugkeert zodat men het een detectiveverhaal zonder een thema noemen kan.

Verschillen in stijl tussen *De eetclub* en *De kroongetuige* tonen volgens de definitie van Appel en Den Tex dat de eerstgenoemde als een detectiveverhaal beschouwd zou kunnen worden en de laatstgenoemde niet, omdat de stijl in *De kroongetuige* minder eenvoudig is. Maar volgens mij is stijl niet beslissend of een roman als een roman detectiveverhaal genoemd kan worden of niet.

Veel realistische details komen in zowel *De eetclub* als in *De kroongetuige* voor, wat volgens Appel en Den Tex kenmerkend is voor de detectiveverhalen. Maar niet alleen de beschrijving van de werkelijkheid bepaalt of een roman een detectiveverhaal is of niet: deze dimensie komt ook in andere literaire fictie voor.

Zowel *De eetclub* als *De kroongetuige* zouden als detectiveverhalen beschouwd kunnen worden omdat zij een mysterie, een detective, nasporingen en een oplossing van het mysterie inhouden. Beide romans bevatten gebeurtenissen die een bepaalde verband met elkaar houden, de zogenoemde plot. Zij houden spanning omdat de lezer stap voor stap de nasporingen van Karen en Leonie kan volgen op weg naar de juiste oplossing. Dat is wat men van een detectiveverhaal kan verwachten.

Ik zal de resultaten in een tabel presenteren om ze overzichtelijker te maken:

Tabel met criteria in *De eetclub* en *De kroongetuige*

Criteria	<i>De eetclub</i>	<i>De kroongetuige</i>
Korsten	De sociale relaties krijgen een even grote plaats als de misdaden Verschillende opvattingen over de werkelijkheid De detective krijgt informatie door haar nasporingen	De misdaad staat centraal Verschillende opvattingen over de werkelijkheid De detective krijgt informatie door haar nasporingen
Symons	De roman bevat een probleem - de misdaad	De roman bevat een probleem - de misdaad

Carr	De detective is noch dader noch medeplichtig Het wordt niet meteen duidelijk dat het over een misdaad gaat De identiteit van de dader wordt niet voor het eind onthuld De identiteit van de dader wordt vastgesteld	De detective is noch dader noch medeplichtig Het wordt niet meteen duidelijk dat het over een misdaad gaat De identiteit van de dader wordt niet voor het eind onthuld. De identiteit van de dader wordt niet vastgesteld
Alewyn	De detective is geen buitenstaander, zij kent de dader De roman speelt zich in een geïsoleerd omgeving af	De detective is geen buitenstaander, zij kent de verdachte persoon De roman speelt zich niet in een geïsoleerd omgeving af
Appel en Den Tex	Veel denkbare thema's op grond van de aandacht die de sociale relaties krijgen Veel realistische details De roman bevat een mysterie De roman bevat een plot De roman bevat spanning	De misdaad krijgt veel aandacht in plaats van een of vele denkbare thema's Veel realistische details De roman bevat een mysterie De roman bevat een plot De roman bevat spanning

6. Conclusie en discussie

Concluderend vind ik dat alleen *De eetclub* een detectiveverhaal is. Dat berust op het feit dat *De eetclub* in tegenstelling tot *De kroongetuige* een belangrijke criterium vervult, namelijk de identiteit van de misdader. Ik vind dat zo'n belangrijke vraag in een detectiveverhaal beantwoord moet worden. In *De eetclub* wordt het aan het eind onthuld dat Babette de misdadiger is. Weliswaar zegt zij niet dat zij Evert en Hanneke vermoord heeft maar het wordt duidelijk omdat zij ook Karen wil doden. Ik heb in paragraaf 2.7. over haar motieven gesproken. In *De kroongetuige* wordt het niet onthuld wie de vrouw van Robert vermoord heeft. Ik vind dat *De kroongetuige* dus eerder tot het grensgebied van het detectiveverhaal en andere literaire fictie hoort (Appel en Den Tex 2008: 21). Weliswaar zijn veel noodzakelijke criteria vervuld, maar die zijn niet genoeg reden die roman als een detectiveverhaal te beschouwen.

Volgens Symons is het niet gemakkelijk om een onderscheid te maken tussen detectiveverhalen en andere romans. *De eetclub* toont hoe moeilijk zo'n scheiding kan zijn, omdat die roman behalve de misdaad ook sociale problemen binnen een vriendenkring bevat. *De kroongetuige* lijkt daarom een meer echt detectiveverhaal te zijn, omdat de misdaad daar meer centraal staat, ook al zijn er problemen in de relatie tussen de twee hoofdpersonages. Door mijn onderzoek heb ik ontdekt dat het moeilijk is te bepalen waar de grens ligt, dat wil zeggen hoe meer dan de misdaad zelf kan een detectiveverhaal bevatten om nog een detectiveverhaal genoemd te worden.

Volgens mij zijn de problematische relaties geen probleem noch in *De eetclub* noch in *De kroongetuige*. Maar in de beide romans hebben de relaties tussen de personages wel verband met de misdaden. In *De kroongetuige* is de problematische relatie tussen Thomas en Leonie de reden waarom Thomas samen was met Jenny de avond toen zij verdween. Op die manier wordt hij in de plannen van Jenny gemengd. Door de misdaad wordt de relatie tussen Thomas en Leonie in feite beter dan vroeger. In *De eetclub* tonen de beide doodvallen duidelijk hoe problematisch de relaties binnen de vriendenkring op zowel persoonlijk als zakelijk vlak zijn. Behalve Karen is niemand bijzonder geïnteresseerd in de waarheid achter de dood van Evert en Hanneke. Voor veel van haar vrienden is de waarheid een bedreiging.

Het probleem van mijn onderzoek was te beslissen waar de grens tussen detectiveverhalen en andere romans ligt, omdat de romans in mijn onderzoek meer dan "alleen" de misdaad bevatten. Het is natuurlijk met steun van het bovenstaande mogelijk te zeggen dat een roman die een misdaad, een detective en een oplossing bevatten een detectiveverhaal is, maar omdat er romans zijn, onder andere *De eetclub*, die zo veel meer dan de ingrediënten misdaad, detective en oplossing bevatten, is het niet makkelijk die vraag te beantwoorden. Het is mogelijk dat ik door andere criteria en dimensies te gebruiken een duidelijkere definitie had kunnen geven van wat een detectiveverhaal is, of wat het niet is. Wat ik het belangrijkste voor een detectiveverhaal vind, is dat het een raadsel, nasporingen en een oplossing bevat. Daarom heb ik de criteria van Korsten, Luxemburg, Symons, Carr en Alewyn gebruikt, omdat ik vind dat zij definiëren wat men van een detectiveverhaal kan verwachten. De dimensies van Appel en Den Tex, zoals thema en formules van het detectiveverhaal, waren ook interessant omdat zij bijdragen tot de definities van het detectiveverhaal.

Een onderwerp voor verder onderzoek zou kunnen zijn meer romans te onderzoeken die op de grens tussen detectiveverhaal en andere literaire fictie liggen: welke plaats de misdaad en het mysterium innemen en welke functie de detective daarin krijgt. Bijvoorbeeld zou een onderzoek naar de grens tussen historische romans en detectiveverhalen die zich in een historische tijdperk afspelen, zoals de detectiveverhalen van Ellis Peters en Lindsay Davis, interessant kunnen zijn.

Literatuurlijst

R. Alewyn (1995): "Detektivromanens anatomi" In: *Brott, kärlek, äventyr: texter om populärlitteratur*, p. 158-182. Studentlitteratur. Lund

R. Appel en C. Den Tex (2008): "Familievete? De misdaadroman versus de literaire roman" In: *Thriller versus roman*, p. 13-29

P. Brooks (1984): *Reading for the plot: design and intention in narrative*, Clarendon Press. Oxford

M. 't Hart (1983): *De kroongetuige*, De arbeiderspers. Amsterdam

J. H. Holmberg (2005): "Pusseldeckarens mästare John Dickson Carr (1906-1977)" In: *Tretton kriminella klassiker*. BTJ förlag. Lund

F.W. Korsten (2009): *Lessen in literatuur*. Vantilt. Nijmegen

J. van Luxemburg (1992): *Inleiding in literatuurwetenschap*. Coutinho. Muiderberg.

S. Noort (2004): *De eetclub*. Anthos. Amsterdam

J. Symons (1979): *Lilla mordboken: från detektivhistoria till kriminalroman - en historik*, Berghs förlag. Malmö

Google; zoekwoord FIOD, De fiscale inlichtingen en opsporingsdienst (FIOD) - Belastingdienst (08-05-2011)

Google; zoekwoord: Saskia Noort in Nederlandse bibliotheken

[www. bibliotheekheerlen.nl](http://www.bibliotheekheerlen.nl) (24-91-2011)

[www. bibliotheek.velsen.nl](http://www.bibliotheek.velsen.nl) (24-91-2011)